Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 100 (10085) | 1976 чылдың апрель 27, вторник | 1925 чылда үнелезиттиштеп | Өртээ 2 коп.

Үлетпүрнүң, тудугнуң болгаш көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! Колхозтарның болгаш совхозтарның материал-техниктиг бааза-зын быжыглаңар! Көдээ ажыл-агый будурүлгезин интенсификастаарының, ону комплекстиг механизастаарының, электрификастаарының болгаш химизастаарының, черлерни калбаа-биле мелиорастаарының темпилерин дүргедединер!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

БЕШ ЧЫЛДЫҢ БИРГИ ЧЫЛЫ

МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕҢНЕЖИП, ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛДААР

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАРАА ШӨЛДЕРИНДЕ

ТУРАН. Бии-Хем районнуң чер ажылдыглары онгу беш чылдың баштайгы чазының хову ажылдарын калбарткан. Дүүн хүнге чедир районда ниитизи-биле 25705 гектар шөлдерниң шыгын базырган.

«Өөк» совхозтуң механизаторлары 6800 гектарның шыгын базырган, 400 га черни андырган. Ол ышкаш барык 500 гектарның шөлүн үлдүредир ажылды чоруткан. Хөвушөлдерниң ишчилери 587 гектар черде ийи чүс тонна минералдыг чемишчидилгени төккен болгаш 1300 тонна одекти чедирген.

Кижилерниң ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургускан, ол чорук бедик будурүкчүлүт ажылдарны боттандырарынга дузалаан. Чижээ, тракторист Николай Толстиков хүнде 30 гектар черниң шыгын базырар даалгазын 50 га чедир күүседип келген. Оон эштери Байкара Хөндүкей, Петр Чамзырын, Владимир Норбу, Борис Мокрецов олар эзлчег нормазын 150—180 хуу күүседип турар.

* * *

САРЫГ-СЕП. Каа-Хем районнуң чер ажылдыглары часкы хову ажылдарын дыка шулуудады берген. «Октябрь 30 чылы», «Коммунизче орук» колхозтар болгаш «Бурунгаар», «Кызыл тук» совхозтар шык базырыышкынын дооскан. Ам ук ажыл-агыйларда часкы чер ажылдары база калбарган. «Октябрь 30 чылы» колхозтуң механизаторлары 750 гектар черни аңдарган.

Тараа шөлдеринче өдек соортүрү, суггаттыг черлерни суггарары чоруп турар.

* * *

ЭРЗИН. Районнуң Ленин аттыг, «Мөрен» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтары шык базырыышкынын дооскан. Ниитизи-биле 3405 гектар черниң шыгын базырган. Ам часкы чер аңдарылгазы ажыл-агыйларда эгелээн.

Л. ЗУБОВА.

ӨӨРҮШКҮЛҮГ ОДУРУГЛАР

★ Чоон-Хемчикте «Искра» колхозтуң Арыг-Бажы, Кызыл-Хавак сүт-бараан фермаларының саапчылары эрестиг ажылдап, үш чартык ай дургузунда сүт саалдазын көвүдеткен, күрүнеге 844 центнер сүттү дужааган. Колхозтуң чартык чылда күрүнеге сүт садар онаалдазының 59,8 хуузу-дур. Сүт саалдазын эрткен чылдың ол үезинден көвүдеткен.

★ «Октябрь 30 чылы» колхозтуң Сыыл-Чүрээ хойжу бригадазы (бригадири О. Шагдыр-оол) бирги кварталда төрүүр 100 хойга опаалтыр 98 хураганы алган, районнуң хойжу бригадаларының чарыжыга дээре черни эөлеп, партия Чөөн-Хемчик райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

★ Сүт-бараан фермаларының чарыжынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Ленин орденниниң эдилекчилээн (СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз) фермазы тиилээш, партия райкомунуң, райкүүскомнуң райпрофэвилел чөвүлелиниң, комсомол райкомунуң кварталдап шилчиир Кызыл тугун алган. Дөргүнчүлер кварталда пландан ажыр 60 тонна сүттү саап, күрүнеге садар планын 201 хуу күүсеткен, үш чартык айда ферма күрүнеге 180,5 тонна сүттү садып, совхозтуң чартык чылда сүт садар онаалдазының 82 хуузун күүсеткен.

М. СЕВЕН.

АК-ДОВУРАК: комбинаттың ийиги ээлчээнде

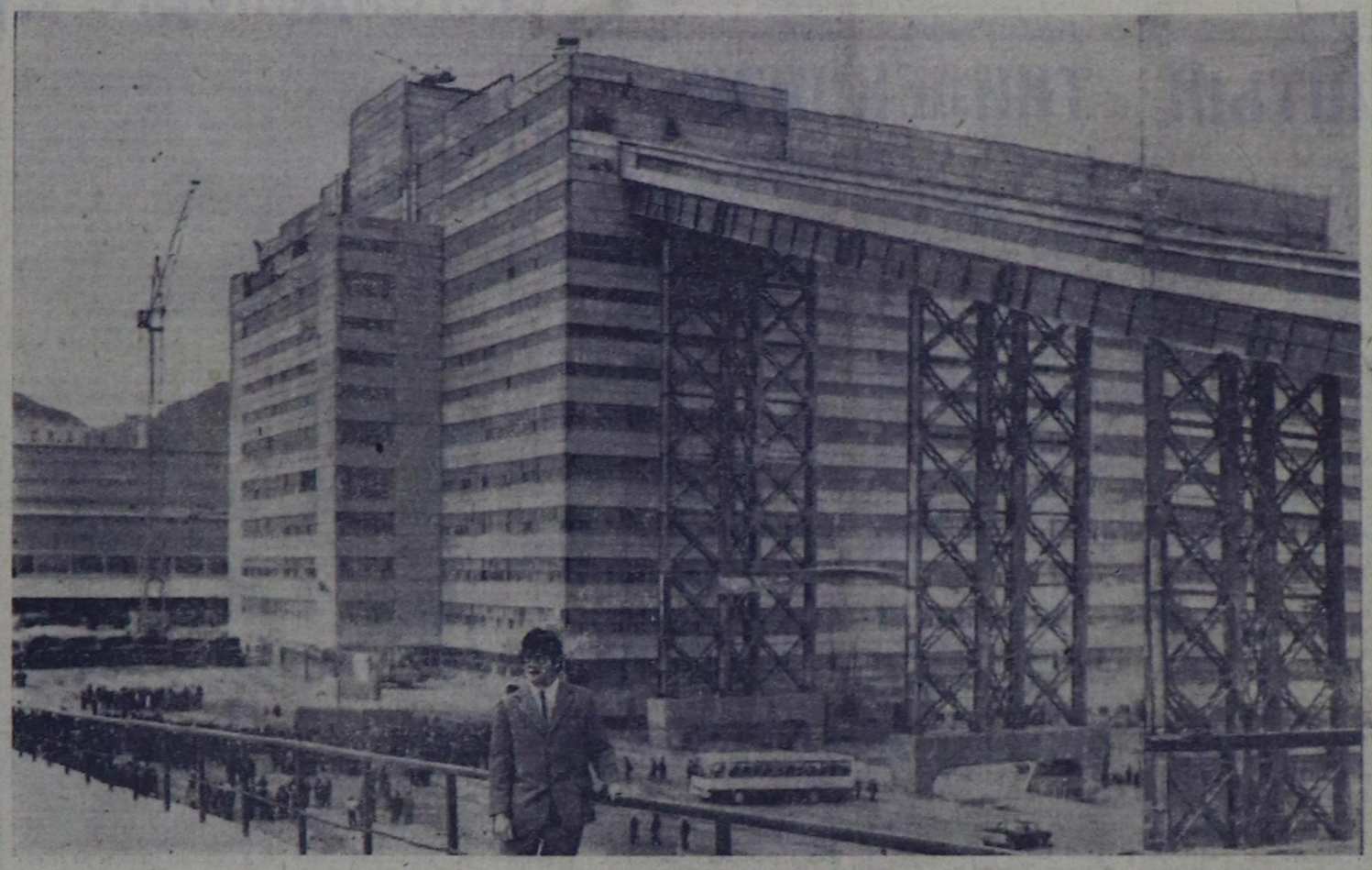

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эзлчээниң кол корпузу. Мону ырактан көөрге, улуг чаагай-даа, магалыг-даа. Республиканың болгаш бистиң чурттуң осие-даа хоорайларының чамдык тудуг организацияларының тудугжуларының болгаш монтажниктериниң кылганы демир-бетондан бүткен бо объект нарын тудугларның бирээзи болур. Ам бо улуг будурулгениң чамдык онзагай чүүлдери-биле таныжып көрээлиңер.

Ийиги эзлчегниң корпузу барык бир гектар черни эзлеп турар, ооң ниити ишкирин алыр болза 662 муң ажыг кубометр. Бо будурулгениң ханаларын тударынга үнген материалдарның болгаш ында эптеп тургускан янзы-бүрү электри шугумнарының сан, хемчээлиниң дугайын республика солуннары бижип турган. Ынчалзажок ам ол долу күчүзү-биле ажылдап эгелей бергенде, ында тургускан дериг-херекселдерниң чамдыызын санаарга мындыг. Корпустуң иштинде ниитизи-биле 23 муң киловатт күчүлүг 3135 электри моторлары ажылдап турар. Бо хөй бе? Ону билип алыры-биле мындыг чижекти маңаа чугаалап болур. 1962 чылда бистиң республикавыстың бүгү электри станцияларының күчүзү 24,6 муң киловатт турган. Ынчан ажылдап кылып турган бүгү электроэнергия-биле бо хүннерде чүгле бо комбинат ажылдап болур турган ышкажыл.

Руда болбаазырадыр цехтиң дериг-херекселдерин 900 кижи башкарып турар, оларның онунуң бирээзи-ле инженер азы техник. Цехте бүгү будурулге чорудулгазы автоматчыттынган. Бирги эзлчегниң руда болбаазырадыр цеги эрткен он чылдарның дургузунда чуртка 300 муң тонна даг-дүгүн берген. Ам ийиги эзлчег чыл санында-ла ол хире даг-дүгүн бээр күчүлүг.

Моок мурнунда чылдарда бистиң республикавыс Совет Эвилелиниң бүгү будурүп турган даг-дүгү продукциязының 2,7 хуузун кылып турган. Ийиги эзлчег долузу-биле ажылдап эгелээрге ол көргүзүг 12 хуу чеде бээр. Даг-дүгүнүң пос аргыыр сорттарын будурер талазы-биле көргүзүг 25 хуу болур.

ЧУРУКТА: «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эзлчээниң кол корпузу.

В. КУДРЯВЦЕВТИҢ фотозу.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШАЛЫПЧЫЗЫ

1961 чылдан эгелеп Кызыл районнуң «Тилелге» совхозунда трактористең турар Кызыл-оол Ооржак (чурукта) бо ажылдан келген он беш чылдарының иштинде янзы-бүрү техниканы башкарып келген. Планның опаалдазын шалыпчы механизатор үргүлчү ажыр күүседип, үлегерлиг ажыл-ижи-биле эш-оорунуң хүндүткелии ол чаалап алган.

1972 чылда совхозтуң дирекция чери Кызыл-оол Ооржакты Минусинск хоорайже кодээ-профессионал-техниктиг училищеге үш ай иштинде ооренири-биле чоруткан. Ону чедиишкиниг дооскан, ам төрээн совхозуна ээп келгеш, катап трактористең ажылдай берген.

«1974 болгаш 1975 чылдарның социалистиг чарыжының тиилекчизи», «Тос-ку беш чылдың шалыпчызы» деп хөрек демдектериниң эдилекчизи Кызыл-оол Бавуевич Ооржак чоокта чаа Күш-ажылчы Алдар орденниң үшкү чергези-биле шаңнаткан. Ол ажыг үеде хову бригадаларынче тараа үрезинин соортуп, «Тилелге» совхозтуң механизаторлары-биле кады часкы ажылдарже киришкен.

В. САЛЧАК,
А. СОКУРОВТУҢ фотозу.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ШИИТПИРЛЕРНИҢ КҮҮСЕЛДЕЗИН ЧЕДИП АЛЫР

«Советтериниң сессияларны белеткээриниң болгаш эрттиреринин практиказын сайзыраңгайкыдар талазы-биле Эрзин районнуң чер-чер Советтериниң күүскомнарының ажылының дугайында» 1975 чылдың февраль 27-деги Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалының ук районда күүселдезиниң байдалың ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Совединиң күүскомунуң даргазы Н. Б. Тыртык-Кара Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга илеткээн.

Чер-чер Советтериниң сессиялары Конституцияда айыттынган хуусааларында эртип, оларга чугаалажып, сайгарар айтырыгларының саны калбарып турар. Социалистиг хүдээлгелериниң болгаш улус ажыл-агый планнарының күүселдезинге, суурлар чаагайжыдылгазынга, чоннуң садыг, эмнелге, культура хандырылгазын экижидеринге, социалистиг хоойлу-дурумчу база хой-ниитининг корум-чурумун быжыглаарынга холбашкан айтырыгларны ук сессияларга удаа-дараа кодурүп турар апарган.

Эрткен чылын болгаш 1976 чылдың бирги кварталында Советтериниң 42 сессияларынга 90 ажыг айтырыгларны чугаалашкан.

Ынчалзажок сессияларны бедеткээриниң болгаш эрттиреринин талазы-биле Советтериниң организастыг ажылының деңнели үениң негелдезинге дүүшпейн турар. Шиитпирлериниң күүселдезин хыналдага албайн келген.

Чамдык кодээ Советтериниң күүскомнарының ажылының арга-хевирлеринде будурүп кылып турар үүле-херектин түңнели көзүлбейн турар. Эрткен соңгулдалардан бээр районнуң болгаш Эрзин кодээ Совединиң чаңгыс-даа доктаамал комиссиязы сессияларга отчёдун бербээн.

Шиитпирлериниң күүселдезин хынагайн турарындан чамдык колхозтарның, албан организацияларның черлериниң удуртукчуларының харыысалгазын бедидериниң талазы-биле ажыл чавыс деңнелде тургустунган. Сессияларга көрүп турар айтырыглар колдуундала үе аайы-биле хуваатты-нган. Оон үжурупда кодээ Советтериниң девискээринде турар колхозтарның экономиказын быжыглаарының, черни ажыктыг ажыглаарының, ниитининг чемненилгезинин, улус ооредилгезинин болгаш культура албан черлериниң ажылын экижидеринин дээш ышкаш амыдыралчы чугула айтырыгларны оюп эртип, сессияларның хүп айтырыынга чугаалашпайн турары четпес.

Эрзин кодээ Совединден өске Советтериниң күүскомнары сессияларга депутаттарның щуптузун кириштирерин ам-даа чедип албаан. 1975 чылдың дургузунда район Совединиң сессияларынга 50 депутаттың 21-и азы 42 хуузу санап берген.

Депутаттарның боттарының эрге-хүлээлгелерин, Советтиң болгаш ооң күүскомунуң үвдүгеи шиитпирлерин база даалгаларын оларның кайчаар күүседип турарын кодээ Советтериниң сессияларынга дыңнавайн турар. Бай-Даг, Сарыг-Булуң болгаш өске-даа Советтер депутаттарның сессияларга кирген саналдарын, сүмелерин, шүгүмчүлелдиг чүүдерин, пегелдеерин чангыс аай системалыг кылдыр каттыштырып моонневейн турар. Оон туржук депутаттарның чамдыызы сессиялар соонда боттарының хамаарышкан округтарынга барып, соңгукчулары-биле ужуражып, хүлээп алдынган шиитпирлерин күүседиринин талазы-биле оларның ортузунга организастыг ажылдарны чорутпайн турар.

Кодээ Советтериниң ажылында коскү агитация бар-даа болза, оларның хүн бүрү кылып чорудуп турар практиктиг ажыл-херектери күш-ажылдың будурүкчүлүүн бедидеринге, а эрге-хүлээлгелер дугайында хоойлуну кошкак билир чорук чон-биле ажылдаарынга дээштиг салдарны чедирбейн турарын Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. Ш. Долчаңмаа чугаалашкан айтырыгны түңнеп тура, тодаргай чижектерге айыткан.

База ол ышкаш Бай-Тайга райовда депутаттарга кирген чагыгларның кайчаар күүсеттинин турарының дугайында ук районнуң күүском даргазы Р. Хунай-оолдуң илеткелин, ажылчы чоннарның дилег-билдиришкиннерине, негелде-хомудалдарынга, саналдарынга, чагыгларында хамаарыштыр Тыва АССР-ниң чыгыдыышкын министри Д. Ондарның илеткелин, республиканың кодээ ажыл-агый министриниң оралакчызы И. Сувандиниң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң оргмассалыг килдизиниң эргелекчизи А. Поликовтуң эдериичи илеткелдерин дыңнап, чугаалашкаш, ол айтырыглар талазы-биле чогуур доктаалдарны хүлээп алган.

М. Н. РАМАЗАНОВТУ ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ХҮНДҮЛЕЛ БИЖИИ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Коммунал энергетика системазынга хой чылдарда үре-түңнелдиг күш-ажылы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр 50 харлааны-биле холбаштыр «Тыва коммунэнергининг» Кызылда энергия четкизиниң септелге болгаш ажыглал талазы-биле мастери Мулла Нургалеевич Рамазановту Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫП.

Кызыл хоорай, 1976 чылдың апрель 26.

БҮЗҮРЕЛДИГ БАЗЫМНАР

1976 чылдың бирги кварталында ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң Күрүне планын күүсеткенининг түңнели.

Үлетпүр ажылдакчылары СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбарткаш, 1976 чылдың бирги кварталында продукция сайгарарының хемчээлиниң, күш-ажылдың будурүкчүлүүн бедидеринин болгаш продукциянын кол хевирлерин будурүп үндүрериниң планын ажыр күүсеткен дугайын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп статистика эргелелиниң дыңнадыышында чугаалап турар. Пландан ажыр 2 миллиард ажыг рубльдиг продукциязын сайгарган. Эрткен чылдың бирги кварталында будургенинге бодаарга үлетпүр продукциязын будурери бо чылдың бирги кварталында 5 хуу оскеп, а чылда өзүлдеии 4—3 хуу кыдыр планнаан. Күш-ажылдың будурүкчүлүүн 3,7 хуу бедээп, ол көргүзүгүү бо чылга 3,4 хуу өзер кыдыр корген. Орулга алырының планы күүсеттинген.

Ниитизи-биле чуртка 1976 чылдың баштайгы кварталында будурүп үндүргени болза: электроэнергия — 297 миллиард киловатт-шак; нефть (газ конденсадын кириштирбишаан) — 127 миллион тонна; газ — 80,3 миллиард кубометр; хөмүр-даш — 181 миллион тонна, шой — 26,3 миллион тонна; кан — 36,3 миллион тонна; кара металлдар прокады — 30,1 миллион тонна; кан хоолайлар — 4,2 миллион тонна; демир рудазы — 57,3 миллион тонна; үнүштерин химиктиг аргалар-биле камгалаар чүүлдер чижегдээн единица-биле — 118 муң тонна; синтетиктиг чуктар болгаш пластмассалар — 737 муң тонна; химиктиг волокно болгаш удазыннар — 255 муң тонна; автодугуйлар — 13,7 муң кезек; металл кезер станоктар — 56,1 муң, металл кезер станоктар иштинден санныг программа-биле башкартыпары — 1471 кезек; прибордар, автоматчыдылга чепсек-херекселдери болгаш оларга артык кезектер — 869 миллион рубльге; магистральга чүк соертүр вагоннар — 17,4 муң кезек, автомобиль — 503 муң кезек, ооң иштинде чүк автомобильдери — 179 муң, чиик — 307 муң кезек; тракторлар — 140 муң кезек; кодээ ажыл-агый машиналары — 930 муң рубльге; тараа ажаар комбайннар — 24,9 муң, кукуруза ажаар — 2,4 муң, свёкла ажаар — 3,8 муң; хөвең ажаар машиналар (физиктиг единица-биле) — 2,1 муң кезек; экскаваторлар — 10,2 муң кезек, бульдозерлер — 11,8 муң кезек; тудуг ыяжы (колхозтарның ыяш белеткелин санаваска) — 104 миллион сал кубометри; целлюлоза — 1,8 миллион тонна; цемент — 30 миллион тонна.

2572 миллион дөрбелчин метр янзы-бүрү постерни, ооң иштинде 1703 миллион дөрбелчин метр хөвең-саазын, 191 миллион дөрбелчин метр дүк, 203 миллион дөрбелчин метр хёп, 392 миллион дөрбелчин метр торгу постерни; 5 миллиард рубльдиң даараглыг кылыгларын; 246 миллион кезек иштики хеп аймаа трикотаж; 185 эжеш хом идикти; күрүне курлавырының чиг-эдиидеп 2 миллион тонна элти; балык консервилерин кириштирбишаан, чемге хереглээр балыкты 915 миллион рубльге; күрүне курлавырларының чиг-эдиидеп 187 муң тонна мал саржаг-үзүн, 914 муң тонна кондитер кылыгларын, 14 миллион кезек шакты; 259 миллион кезек шаажаң-фаянс болгаш майолика саваны; 74 миллион рубльге сорттуг (шил болгаш хрусталь) саваны; 2,1 миллион кезек радиоприёмниктерни болгаш радиолаларны; 1,8 миллион телевизорларны; 1,4 миллион холодильниктерни; 859 муң кезек хеп чуур машиналарны; 271 муң мотоциклдерни болгаш мотороллерлерни; 1050 миллион рубльдиң мебелин будурген.

Өөнүг, ховар металлдарны, нефтехимия продукцияларын, нефть болбаазырадылгазының продуктуларын болгаш продукцияның өске-даа хевирлерин будурүп үндүрери кевүдээн.

Үлетпүр будурулгелериниң техника-экономиктиг көргүзүглери экижээн.

Квартал планын үлетпүр ниитизи-биле чедиишкиниг күүсетсе-даа чамдык будурүлгө каттыжыышкынары болгаш будурүлгеге черлери продукция сайгарарының, ону доктаатка-ан ассортимент ёзугаар будурериниң, күш-ажылдың будурүкчүлүүн бедидеринин, чылдың планныг даалгаларын күүсетпээн.

Үлетпүр ажылдакчылары будурулгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш, 1976 чылдың улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседир дээш Бүгүзвилел социалистиг чарыжында киржип турар.

(СЭТА).

Чарыштың девизи: дээштии, шынар

НАЙЫРАЛ ХОЛУН СУНГАН

Ростов районуң Чапаев аттыг колхозу эрткен беш чылды «оргумак» болуп доозкан, а онгу беш чылдың чылдарында областың мурнакчы «Кызыл-Тей» болгаш «Коммунизмниң херели» деп ооң чаржыл турары колхозтарның денелинге чедип алыр деп пиитиргилээн. Ону чедип алырынга тараанның дүжүдүн бүдүн чартык катап, погааларның болгаш картофельдиң дүжүдүн ийи катап ковудедир, инектен сүт саарын 1000 килограмм бедидер ужурлуг турган. СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринге харыы кыдыр толевилеттинген ындыг харымаалгалыг хүлээлгелерни күүседиринге чапаевчилерге чаржыл турар колхозтарның найралы дузалаар. «Кызыл-Тей» болгаш «Коммунизмниң херели» колхозтар бодунуң кожазының коллективтиг даандырыкчызы болганнар. Бо чылын чапаевчилериниң боттарынга толевилеп алган түнелдерни ол ажыл-агыйлар эрткен чылда чедип алган. Ол үш колхозтуң бойдус байдалы домейлешкек. Чүгле Чапаев аттыг колхозтуң ажыл-ишчилериниге чер болгаш мал ажылының бедик культуразы четпес турган.

Үрдеп бээр-ле чер ажылының бедик культуразыбиле сурагжаан «Кызыл-Тей» колхозту Социалистиг Күш-ажылдың Маадызы З. Д. Косарева удуртуп турар. Ам ооң саналы-биле үш ажыл-агыйның партия организациялары, түскай эртемниглер Чапаев аттыг колхозтуң курлавырларын ханызы-биле анализтеп корген болгаш кожаларының мурнакчы дуржулгазын аная пептередир талаабиле тодаргай хемчегерни ажылдап кылган.

Бодунуң чүпүү-даа мурнунда шырак чүүдүү-биле кожазынга олар дузалаарлар. «Коммунизмниң херели» колхозтуң херээжен саанчылары дорт-муңчулар (олар ында ээвээн эвес) чапаевчилериниң фермаларынга шефтен турарлар, «Кызыл-тейден» мурнакчы механизатор К. И. Кириллов тарылганың баштайгы хүнүнден эгелээш, ажаан алышкынга чедир практика кырынга участоктарның бирээзинге бодунуң кожаларынга бедик профессионал мергежилдиг ачызында болгаш агротехниканың бүгү дүрүмнерин сагаанының ачызында чүүү чедип ап болурун көргүзер. Чаа тарылга эдлечештирилгеннп, чер тургузуун организастаарынга, мал чемниң баазазын хөгжүдеринге сүмелерин агрономнар берип эгелей бергеннер.

Бодунуң ээлчээнде чапаевчилерде ажылдаар чер бүрүзүнге күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр, продукцияның кончуг экп шынарлыг болуурун хандырар дээш социалистиг чарыш калбаргаң.

Партияның Ярослав область комитеди «Кызыл-Тей» болгаш «Коммунизмниң херели» колхозтарның инициативазын түүлдүг деп деткээн.

(СЭТА-ның корр.).

ЯРОСЛАВЛЬ.

Чөөн-Хемчик райондан

СУГГАРЫЛГАЖЕ—КОЛ КИЧЭЭНГЕЙ

Чөөн-Хемчиктиң девискээринге эрткен чылын каапкаан. Хөрзүнде шык чок. Кышкы үеде хар чуга болган. Ынчангаш бистиң районда тараа болгаш мал чеми түгле суггаттыг черлерден чүгээр үнген, а өскелерде чегей.

Айтырыг үүл дээрге, Ю. Кожаганың бижип турары ышкаш, черниң дүжүдүн чогуур деннелге чедир алыры. Анаа инженерлиг суггарылга системазын ажыглаар херек. Ындыг система «Октябрь 30 чылы» болгаш «Искра» колхозтарда, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозта бар, ону четче ажыглап шыдавайн, чавыс дүжүттүү ап турар.

Суггат чок одарларны суг-биле хандырар сорулга-биле шээр болгаш бода мал түрлерларынга 50 ажыг кудуктарны чамдык колхозтарда болгаш совхозтарда каскылаан. Оларны ажыглаары-биле түс-түс ажыл-агыйларда хүлээткен. Ынчалза-даа суггарылга системаларын чөп ажыглавас, харын-даа эртемге үндезилеп тургускан, практикага бадыткаттынган аргалардан ойталап турар таварылгалар чамдык ажыл-агыйларның удуртукчуларында болгаш тускай эртемниглеринде бар. Чижээ, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң, «Октябрь 30 чылы» колхозуунуң тускай эртемниглери чер суггарар ДДН—100М деп марканың бедик бүдүрүкчүлүг машиназын четче ажыглап шыдавайн, чавыс дүжүт алганнар. Оон соонда ол техниканы ажыы чок деп санап, ону моон соңгаар ажыглаарындан ойталап турар.

Районнуң суггатчылары Ставрополь крайның мелиораторларының суггаттыг шөлдерни ажыглаарының чаа аргаларын тып, ону ажикиде даан Бүгү-эвилел кыйгырыын деткип, көдээ ажыл-агый культураларының бедик сорттуг дүжүдүн өстүрүп алыр сорулганы салган. Ону амыдыралга боттандырары-биле районуун колхоз болгаш совхозтарында организас-массалыг ажылдарны күштедирген. Ынчалза-даа чамдык ажыл-агыйлар бо талазы-биле ам-даа сула ажылдап турар. Оон чижээнге, «Чыраа-Бажы», «Большевик», «Алдан-Маадыр» совхозтарны, «Искра» колхозту адап болур. Ында суггаттыг шөлдерге ажылдаар асеналар, бригалалар четчелээшкини доозулбаан, ажылчыннарны кедер идик-хеп, чурттаар оран-сава болгаш чепсек-херекселдер-биле четче хандырбаан.

«Сут-Хөл», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтарда болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозта бүгү дөстерин, бедирлерин аштап-арыгаар ажылдар чоруп турар-даа болза, райониун өске ажыл-агыйларында байдал хирелиг.

Сөөлгү хыналдадан илереттингенин ёзугаар алырга, суггатка ажылдаар кижилер ортузунга социалистиг чарышты калбартыр, оларга моральдыг болгаш материалдыг деткимче көргүзер таллазы-биле ажылдар база кошкак. Районга 370 суггатчы херек, а данзыда бары 241. Ынзы-бүрү марканың машина-техниказы 27 санныг турар ужурлуг болза, ам түгле 16 машина бар. Ол ышкаш чамдык ажыл-агыйларда мелиорация техниказарының сепителгеги четче доозулбаан.

Бо чылын суггаттыг шөлдерни шын ажыглап, оон бедик сорттуг дүжүттүү өстүрери-биле ажыл-агый бүрүзүнге комплексниг, агромелиоративтиг планнарны тургузуп, ону көдээ ажыл-агый болгаш суггарылга эргелелиниң специалистери-биле катай кылып чоруткан болгаш ол ажылды СЭКП райкомуун болгаш райкүүскомнуң каттышкан хуралынга бадылаан.

Онгу беш чылдың баштайгы чылында бедик дүжүттү алыры-биле районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары болгаш специалистери дээштиг хемчегерни ап, чегпестерни чайладыр, чедишкиннерни улам быжыглап, чаа техниканы шингээдип албышаан, ону практикага долу болгаш бүрүнү-биле ажыглаарының хемчегерин алыры негеттинин турар. Ынчангаш хоочун суггатчы Ю. Кожаганың көдүрген айтырыын деткип, ону түүлдүг деп санаар мен. **К. БАЙ-КАРА.**

Чадаананың районнар аразының суггарылга система эргелелиниң начальниги.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ШАЛЫПЧЫЗЫ

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Валентина Александровна Зайкова Балгазынның ыяш ажыл-агый черинде савалар хааржаа кылыр ыяш хирээлээр станокта ажылдап, планныг онаалдазын 100—110 хуу күүседип турар. Ол 1975 чылдың социалистиг чарыжының тиилекчизи.

ЧУРУКТА: В. Зайкова.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

Лекция пропагандазы

Негелделерге дүүштүр

Барыын-Хемчик районуун ажыл-агыйларында, будүрүлге албан организация черлеринде «Билиг» нпитилелиниң район организациязының 12 эге организацияларында 234 лектор хаара туттунган. Олар СЭКП-ниң тоогүүлүг XXV съездизиниң материалдарын болгаш партия, чазактың оскедаа доктаал, шиитпирлерин амыдыралга боттандырарыбиле ажылчы чоннуң ортузунга мобилизакчы, масса-политиктиг ажылдарны чорудуп турар улуг күш болуп турар.

«Билиг» нпитилелиниң район организациязын дамчыштыр бирги кварталда янзыбүрү темаларга 219 лекция номчуттунган. Чон ортузунга лекция пропагандазын чорудар талазы-биле ажылды Аксы-Барлыкта, Шекпээрде. Бардык ортумак школазында эге организациялар (даргалары О. Саая, Б. Даржаа. В. Шурук) багай эвес чорудуп турар. Олар баш удур тургустунган план ёзугаар айыттынган хуусааларда чер-черлерже лекторларны үндүрүп, чон мурнунга янзы-бүрү темаларга лекция, беседаны чорудуп келген. Ол ышкаш чамдык ажыл-агыйларда, албан организацияларда неделя санында эртиири турар политинформацияларның утка-шынары ээвээн бедээн.

Чон мурнунга янзы-бүрү темаларга лекция, беседаны үргүлчү чорудуп, бо талазы-биле кескү дуржулганы чедип алган лекторлар районда ээвээш эвес. Оларга партия райкомуун ажылдакчылары В. Чадамба, В. Монгуш, Е. Ажи, райүүском ажылдакчылары М. Хертек, А. Коптар, «Хемчик» совхозта К. Серенмаа, Шекпээрде Ш. Ооржак, М. Кара-Сал, Аксы-Барлыкта С. Өшкү-Саар дээш оон-даа өскелер хамааржыр.

Районнуң лекторларының семинарларын каш удаа эртирген.

Чамдык кылдыын турар ажылдар-биле чергелештир «Билиг» нпитилелиниң район организациязының (даргазы В. Чадамба, харыысалгалыг секретары Ч. Монгуш) ажылынга четпестер ам-даа бар. Ылангыя эге организацияларның ажылын кошкак удуртуп, олардан негелдеги сулаттаркан болгаш практиктит дузаны ээвээш чедирип турар. Ол ышкаш парткомнар болгаш партия эге организацияларының ажылын кошкак удуртуп турар. Чамдык партия организациялары «Билиг» нпитилелиниң эге организацияларының ажылынга планын бадылавайн, оон күүселдезинин дугайын партий хуралдарынга чугаалаашпайн турар. Оон уламындан чер-черде эге организацияларда хаара туттунган лекторлар чон мурнунга лекцияларны ховар номчуп, боттарының ажылыжин сулаткан. Чамдык черлерде удуртукчулар-даа, специалистер-даа лекция номчулгазын боттары организаставайн, өске черлерден лекторлар кээрин манап орар таварылгалар бар.

Моон чижээнге «Дөн-Терезин» совхозта болгаш «Барлык» совхозтуң Хөнделең салбырында эге организацияларны кирирп бөлүр. «Дөн-Терезин» совхозка эрткен чылын номчуттунган 68 лекцияның чүгле 28-ин тус черниң лекторлары номчаан. А Хөнделеңниң лекторлары бүдүн чылда чүгле 8 лекцияны номчаан.

Үстүнде чижектерден алгаш көөрге, ажыл-агыйларның удуртукчулары, түскай эртемниглери, идеология фронтузуунуң ажылдакчылары чон ортузунга политиктиг кижизидилге ажылын чорударынга лекция пропагандазын амдаа четпес ажыглаан турар. Оон ужурундан чамдык кижилерниң талазындан арагалаар, ажыл шагы үзер, корум-чурум үрээр чоруктар ам-даа бар болуп турар. Ылангыя ындыг таварылгалар «Хемчик» совхота, «Шекпээрниң» Аингаты, Бичe-Тей салбырларында, Кызыл-Мажалык суурда ээвээш эвес.

«Хемчик» совхозта, Аингатыда, Хөнделеңде эге организациялар (даргалары Х. Ооолак, Д. Чадамба, О. Саая) бо чылдың бирги кварталында лекторларның лекция номчаанының дугайында чаңгыс-даа путёвка район организациязынга киирбээн. Бо черлерде күш-ажылдың-даа, хөнниитиниң-даа корум-чурумунуң багай болуп турарының бир чылдагааны ында.

Районнуң суд, прокуратура, милиция ажылдакчыларының талазындан көдээ чон ортузунга эрге-хоойлу, хөнниитиниң корум-чурум камгалалының болгаш профилактиктиг ажыл талазы-биле лекция пропагандазың база ээвээш чорудуп келген. Бир эвес эрткен чылдың бирги кварталында үстүнде темаларга 41 лекция нөмчүттүнган турган болза, бо чылдың бирги кварталында оларның сашы 21 болган. Ынчаларның идей-политиктиг болгаш моозу-шынар кижизидилгезинге хамаарыштыр лекция пропагандазының четпес тургустуганы-биле районда кем-херек үүлгедир чоруктар таварыжып турар. Ол ышкаш комсомол райкому аныяктар ортузунга лекция пропагандазын четпес удуртуп келген.

Эрге-хоойлу билиглерин чон ортузунга пропагандалаар сорулга-биле район төвүнге тургустунган лекторий бодунуң ажылын ара соксаткан. Оон аңгыда көдээ клубтар лекция пропагандазының ажылы кошкак чорудуп, түгле кино үндүрери-биле кызыгаарланып турар.

«Билиг» нпитилелиниң мурнунда амгы үеде туруп турар сорулга болза, СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр ажылчы чон ортузунга идей-кижизидилгелиг ажылдың бүгү-ле арга-хевирлерин ажыглап, бо ажылче түскай эртемниглерни, идеология фронтузуунуң ажылдакчыларын хаара тудуп, ооң дээштиин чедип алыры болур.

Х. МОНГУШ,
«Шынның» түскай корр.

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЗИ

Ийме суурдан үнгеш, шала кедээр хавак кыры ховужукту ерү машинизвис доозунну доюлдур хапты. Терекпиг-Чарык аксынче углай довүнчүк ерү үлүп ор бис.

Кыштаг барааны мурнувуста көстүп келди. Төрүүр шээр малга таарымчалыг кылдыр туттунган кажаанын хүннээрек талазы шеден-биле серилеттинген. Ында хөй хураган чаржып, дешкилештишаан, хүн караанга дегелеңип, шагжаларда элбедир каап берген көк сигенни чип турлар. Оларның аразында тарадыр чашкаанаңы берген сигенин айыыр-биле белгеш, шагжаларже кагбышаан, чаш малын чылыг суг-биле суггарган Хандоо Чымбаевна Ховалыгның чанынга баргаш, оон-биле амыр-менги-вис солушпушаан, хойжу өгбүлениг ажыл-иженин дугайын сонуургап чугаалаштывыс.

— Эртип турар кыш ширин болду. Малдаан коданывысты сол-менги кыштадыр, чаш төлүн четче-бүрүн камгалаар дээш Тазар-оол Күдерекович-биле амыр-дыш чок болдувус — деп чугаалаан, бистин айтырымывыска харыылаарын ол уламчылады: — Бөгүнге чедир хойларывыста-даа, оон бо чылгы чаш төлүнде-даа хорамча чок, күш-шыдалы эки тур. Төрээн 236 хойнуң 275 хураганы ажаалдада турарлары бо, мээң-биле кады Анчымаа Монгуш 100, Хандый-оол Ховалыг 50 хураганны доруктурдулар. Мээң бодумда 125 бар. Бо эртен хойну Күдерекович эртежик оларже үндүре бээрге, хураганнарывысты кажаазынаан үндүргеш, дүшке чедир сигеннедип, сула чиртип, минералдыг чемнер бергеш, ам суггарып турарым бо ийин.

— Хой ажылынга каш чыл ажыдаң тур силер? Түнелдериңер кандыг болгулааның?

— 1962 чылдан эгелеп хойжуладывыс. Чыл бүрүде хураган алыр талазы-биле көргүүвүсте ындыг дески эвес, хөйлүг, ээвээштиг. Чыл саныңда ынча болду деп сан-чурагай адзй албас мен. 1971 болгаш 1972 чылдарда харын, төрүүр 100 баш хойдан-на 91 белгаш 105 хураган алдынган чүве.

Хойжу коданын эргий көрүп, хураган аразынче кылаштаашаң, эдерген хураганнарны эргелеп, чамдыктарын холунга кускактаашаң, бажының тейиниден оргазын дургаар чымчак, чылыг адыжы-биле суйбагылаардаа. Хоюнун-даа, хураганывысын-даа кажаалары шеверген, иштин чугайлаан: Турлаанда Бажы», «Большевик», «Алдан-Маадыр» совхозтарны, «Искра» колхозту адап болур. Ында суггаттыг шөлдерге ажылдаар асеналар, бригалалар четчелээшкини доозулбаан, ажылчыннарны кедер идик-хеп, чурттаар оран-сава болгаш чепсек-херекселдер-биле четче хандырбаан.

«Сут-Хөл», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтарда болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозта бүгү дөстерин, бедирлерин аштап-арыгаар ажылдар чоруп турар-даа болза, районнуң өске ажыл-агыйларында байдал хирелиг.

Сөөлгү хыналдадан илереттингенин ёзугаар алырга, суггатка ажылдаар кижилер ортузунга социалистиг чарышты калбартыр, оларга моральдыг болгаш материалдыг деткимче көргүзер таллазы-биле ажылдар база кошкак. Районга 370 суггатчы херек, а данзыда бары 241. Ынзы-бүрү марканың машина-техниказы 27 санныг турар ужурлуг болза, ам түгле 16 машина бар. Ол ышкаш чамдык ажыл-агыйларда мелиорация техниказарының сепителгеги четче доозулбаан.

Бо чылын суггаттыг шөлдерни шын ажыглап, оон бедик сорттуг дүжүттүү өстүрери-биле ажыл-агый бүрүзүнге комплексниг, агромелиоративтиг планнарны тургузуп, ону көдээ ажыл-агый болгаш суггарылга эргелелиниң специалистери-биле катай кылып чоруткан болгаш ол ажылды СЭКП райкомуун болгаш райкүүскомнуң каттышкан хуралынга бадылаан.

Онгу беш чылдың баштайгы чылында бедик дүжүттү алыры-биле районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары болгаш специалистери дээштиг хемчегерни ап, чегпестерни чайладыр, чедишкиннерни улам быжыглап, чаа техниканы шингээдип албышаан, ону практикага долу болгаш бүрүнү-биле ажыглаарының хемчегерин алыры негеттинин турар. Ынчангаш хоочун суггатчы Ю. Кожаганың көдүрген айтырыын деткип, ону түүлдүг деп санаар мен. **К. БАЙ-КАРА.**

Чадаананың районнар аразының суггарылга система эргелелиниң начальниги.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң Бора-Хөл хонузунда механизаторлары ангыс андарылгазын шалыпкын чорудуп, 600 гектар черни андарган.

— Бистиң оолдарның кайызын ол дээр, шупту-ла эрес ажылдап турар. Кижи бүрүзү бир ээлчегде «ДТ-54» деп трактор-биле 6 гектар черни андарар тургаш, ону ажыр күүседип турар. Трактористер Монгуш Балчыыр-оол, Сэт Дарыжык олар бо хүнде чарыштың мурнуку одуруунда. Ээлчээнде бүдүн-чартык норманы күүсетпээнде, шөлден үнмес эрлер-ле болгай—деп, комсомолчу-аныяктар бригадазының бригадири Кадын-оол чугаалады.

Часкы хову ажылдарын чорударынга кывар-чаар материалдар сөөртүр машинаның башкарыкчызы Люда Кара-Сал база эки ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Люда Кара-Сал.

А. ПОНОМАРЕВТУҢ фотозу.

«Шынның» материалдарының изи-биле

ДОҢГУТКАН

«Шынның» түскай корреспондентизи М. Калчанның «Төжектелгеш олурупкан» деп үүлү апрель 2-де солунга парлаттынган. Шагаан-Арыг хоорайда хлеб быжырар черниң ажылында четпестерни, оон удуртукчузу М. Дюкаревтиң багай ажылын ында бижээн.

СЭКП Улуг-Хем райкомуунуң ийиги секретары И. Моляновтуң реданцияга дыңнатканы:

Ук үүлдө парлаттынган фактылар бадыткаттынган, райпо баштаар черниң апрель 13-те болган хуралынга байдал шүгүмүүлдө шын илереттинген деп демдеглээн.

Онаашкан ажылын негелдеге дүүштүр тургуспааны дээш хлеб быжырар черниң эргелекчизи М. Дюкаревти донгуткан.

ИЕШКИЛЕР—САМБЫРАДА

Александра Допай, Галина Допай — иешкилер. Олар кайызы-даа эмчилер, кайызыдаа чон мурнунда ат-алдарлыг, хүндүткелдиг, кайызыдаа хүндүлел самбыразында мурнакчыларның одуруунда кирген. Олар Улуг-Хем районуун Чаа-Хөл эмнелгезинде ажылдап турааралар. Оон адазы Түлуш Хүргүлек тыва эки турачылларның бирээзи, немец-фашистиг экелекчилер-биле кадыг-дошкун сегиржип алышкынының чылдарында ол дайын шөлүнге-даа эмнеп шаг болган.

А. Допай эмчи адазының соон салган эмчилээш, ам 24 чыл чедир ажылдап, чонунуң мурнунда бараан бооп чоруур. Ол үениң иштинде эмчиниң парын болгаш берге ажылын бодунга ол шудургу шиитпээдин ап, кижилерни эмнээриниң арга-мергежилин кызымаа-биле өөренип, дуржулганы мөөнчеп келген. Ол аарыг кижилерниң чедип кээрин манавайн, бажыңнарны кезип, янзы-бүрү аарыгларга баш улуур эмнээшкиннерни чорудуп, кижилериниң кадыы дээш үргүлчү сагыш човаң чоруур, кижилерге эптиг-ээлдек.

Ол бодунуң үр чыл ажылдап келген «холунуң үжүүн» ёзугуур шак ынчаар бодунуң уруу Галинага база дамчыдып бергени ол. Чаа-Хөлде эмнелге коллективиниң мурнакчылары Александра Допай, Галина Допай иешкилер чон мурнунга ынчаар ак сеткилдиг ажылдап чоруурлар.

Т. ТОВАРИШТАЙ

КИЖИГЕ, ТӨРЭЭН ЧЕРИНГЕ ЫНАКШЫЛ-БИЛЕ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Ленинчи болгаш Күруне шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң даргазы Н. С. Тихонов-биле беседа.

Литература, уран үүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күруне шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң киирип келген саналдарын дугаалажып көргеш, 1976 чылдың Ленинчи шанналарын тыпсыр дугайында доктаалды СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээп алган. Ол бедик шаңналга төлептир болган чогаалдар болгаш ажылдар жанрларының талазы-биле янзы-бүрү болгаш аңы-дүнма республикаларга хамаарышкан мастерлерниң бооп турар дээрзин хамыктын мурнунда демдеглээр бис. Оларны чогаатканы социалистиг реализмниң уран үүлүлүнүн шын чоруктуг болган чогаадыкчы кижиниң чараш мөзүлүүнүң уран үүлүнүң чаа чедишкиниери болган.

Литература талазы-биле Ленинчи шаңналды литва чогаалчыларның бирээзи, Литва ССР-ниң уран үүлүнүн алдарлыг ажылдакчызы Йонас Авиюска «Оскүндурган оран-чурт» деп романы дээш тывыскан, ында Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында литва улустуң амыдыралын улуг шыны-биле бижээн. Ол чогаалда номчукчуунуң мурнунга литва улустуң төөгүзүнде эргилделиг өйнү, хостуг амыдыралче, келир чыруктылыг үеже — социализмче оон оруун чыруткан. Ол ханы патриотчу роман түгле литва улуска эвес, харын хөй национал совет чогаалга улуг болуушкун болу берген. Оон арынарында хереленчек, шын мөзүлүг овур-хевирлерни көргүзүп, идеяларның чидиг демиселинге философия болган социал талазы-биле түнелдерни берген. Ол чогаал биске фашизмге удур демиселдин дугайын, тинилеге дээш демисежип турганнарның өлүм чок өндүр үлүүнүн дугайын биске сагындырып турар.

Кескү совет чогаалчы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадызы Георгий Марков «Сибирь» деп романы дээш база бедик шаңналды алган. Мергежилдиг ол чогаалчының ол чогаалы амыдыралды ханы илередип, овур-хевирлерни делгем, оңза шынары-биле көргүзүп, төрээн черин чуруумалдыг бижип турары-биле кижини хаара түүлүп турар. Сибирьге революсчу шимчээшкинни, кыызгаар чок ол улуг оранны шингээдип алырынга мурнакчы идеяларның тинилегези дээш ооңнуң темиселин автор бүзурелдин-биле көргүскен. Ол чер-биле, ону чаартып турар кижилер-биле хандамырындан холбаалыг кижи чүгле ындыг улуг чогаалды бижип болур. Чогаалчының бодалының ханызы болгаш делгеми, төөгүүү болгаш бо хүннерни эки билирп, уран-чечен аргалыг совет чогаалдың улуг чедишкини — «Сибирьнин» бижиптер арганы анаа берген.

Телевидение талазы-биле Ленинчи шаңналды РСФСР-ниң болгаш Грузин ССР-ниң уран үүлүлүнүн алдарлыг ажылдакчызы Ираклий Андроников алган. «Улуг зал дугайында сактышкыннар», «Ленинград филармониязынга концерт», «Андрониковтуң сөзү» деп телевизия фильмнери дээш Ленинчи шаңналды алган. Ираклий Андрониковтуң талантызы катаптаттынмас, хөй талалыг. Телевидениеге ол автор-даа, артист-даа боон, кижини сонуургадыр, оон-биле кады ол — чаагай үүлүү пропагандалаар талазы-биле эртемден болгаш пропагандист. Бедик шаңналды алган оон фильмнери телевидениениң чогаадыкчы ажылынга ёзугуур ажыдыышкын боон, миллион-биллион кижилерни уран-чечен культураның бёдиктеринче билигниң өөрүшкүзүн сииликтирип турар.

РСФСР-ниң улустуң артизи Елена Образцованың шылгарангай мергежилин бүгү делегей, хүлээп көрген. Музыка болгаш концерт-күүседилге талазы-биле Ленинчи шаңналды 1973—1974 чылдарда концерт программалары болгаш «Семен Котко» «Кармен», «Трубадур» операларга ролдарны ССР Эвилелиниң Улуг театрынга күүсеткени дээш ол алган.

Тергиин артисчи мөзүүр, ырлаарының ап кижизиг, чылыг байдалы, күүседип турар чогаалының утказынче ханы кирип ойнаары кижини бүзурелдин-биле хаара тудуп келир. Ол артистиң репертуары доктаамал чаартынып, мергежили үргүлчү бедип турар.

Адлерде курорт хоорайыгажының уруглар зоназын уран чараш кылдыр каастап шиитпирлээни дээш, Грузин ССР-ниң алдарлыг чүрүкчүзү улуг мастер Зураб Церетелиге Ленинчи шаңналды тывыскан. Адлерде дыштанылга зоназын оон каастааны — артитектураны чүрүк уран үүлүү-биле холбап бүдүрериниң ап бедик үлегери болур. Мында болза нарын болгаш улуг хемчээлдиг тургузуг кижини чүгле эстетика талазы-биле кижизидип турар эвес, харын база чараш, кайгамчык көргүзүглерниң аразында үгаазылаллыг, ажыктыг дыштанылганы организастаарының сорулгазын херек кырында шиитпирлеп турар.

Зураб Церетелиниң ажылында бойдус, уран чурулга, пластика шүптүзу чаңгыс аай болуп чечени-биле каттыжа берген, ынчангаш ону бедиибиле үнелээн.

Сөөлгү чылдарда кино уран үүлүлүнге чогаадыкчы чедишкиннери дээш, Ленинчи шаңналды РСФСР-ниң уран үүлүлүнүн алдарлыг ажылдакчызы Василий Шукшинге тывыскан. Кинематографияга үш кижи: эки ойнаар артист, режиссер болгаш сценарист боон ол ажылдап чораан.

Оон фильмнеринде ханы утка, эки чанчыл талазы-биле бедик шын чорук кезээде кожа чоруур. В. Шукшин бодунуң бедик мергежили-биле совет кино уран үүлүлүнүн чедишкиннериниге чүгүлә салышкынны кылган.

1976 чылдың Ленинчи шаңналдарын тывысканы — бистиң хөй национал социалистиг культуравыстан чечектелишкинниниң дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуг сагышты салып турарының чаа херечизи болур.

(СЭТА).

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орден-биле болгаш „Иениң медалы“ медаль-биле шаннаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң өмүнээзинден шаңналаары болза:

БАЙ-ТАЙГА РАЙОНДАН:

Тос уругларыг божаап, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Дарыймаа Дамбый-ооловна **Иргит** — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Каадыр Салчаковна **Хертек** — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Сес уругларыг божаап, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Александра Салчаковна **Донгурак** — Тээлиниң уруглар садының ажылдакчызы.

Александра Кунгаевна **Хомушку** — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругларыг божаап, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Бак-Кара Ооржаковна **Акпай-оол** — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Анаймаа Чашпаевна Балчын-Таваа — Шуй ортумак школазының ажылчыны.

Долгар Хертековна **Калзан**— «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Чыргал Салчаковна **Каракыс** — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Удууне Кюжегетовна **Кускулук** — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Салчак Одайовна **Салчын**— Тээли ортумак школазының ажылчыны.

Хурал Давалайевна **Монгуш** — метеостанция эргелекчизи.

Магар Иргитовна **Саая** — суттарыга системаларының эргелелиниң техажылчыны.

Серенмаа Сандыковна **Саая** —Кара-Хөл ортумак школазының техажылчыны.

Манчаа Сотпаевна **Хертек**— «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Онер Картановна **Хертек** — Кызыл-Даг суурда өг-бүле эзи.

Мария Салчаковна **Чамбый-оол**— Курстрахованиениң бухгалтери.

Алды уругларыг божаап, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Долума Хертековна **Далай**— «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Нойна Салчаковна **Делгер-оол** — Шуйнуң кадыкшылга школазының фельдшери.

Хуралбай Хунгаевна **Калинов** — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Кок-кыс Дамбыйевна **Кюжюгет** — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Сенмит Салчаковна **Кюжюгет** — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Чогал Салчаковна **Шыжыр**—«Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Беш уругларыг божаап, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Бичe-кыс Хертековна **Бичe-оол** — Кызыл-Даг ортумак школазының техажылдакчызы.

Содунам Иргитовна **Дакчыт** — Тээли суурда өг-бүле эзи.

Барын Шимпевна **Кок-оол**— «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Байыр Кошгаржаповна **Хертек**— «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Сереп Балдановна **Хертек**— «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Ыыра Монгушевна **Хертек**— «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Кок-кыс Майдыр-ооловна **Чыгар-оол** — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

(Уланчылыг).

СӨСТҮҢ КҮЖҮ-БИЛЕ

Политиктиг чырыдыышкын бажыңында хоорайның лекторларының каттышкан хуралы болуп эрткен. «СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдырала боттандырар талазы-биле «Билиг» ниитилелиниң хоорай организациязының соруглалары» деп илеткелди партияның хоорай комитединиң ийиги секретары С. М. Кудажи кылган.

СЭКП-ниң XXV съездизи совет кижилерниң коммунизмче бурунгаар шимчээшкинниң төөгүзүнде база бир чаа үе-чадазып ажыткан, беш чылда кылып чорудар ажылдар тодараттынган, соруглалар салдынган. Ук съезд идеология ажылдакчыларының мурнунда база-ла улуг соруглапы салган.

Партияның шынчы сөзүн, ооң иштики болгаш даштыкы политиказын чонга билдингир, чедингир кылдыр тайылбырлаар, чонну чогаадыкчы күш-ажылче хей-аът киирер, бистиң чүрттэн турар солун үевисте бүгү-ле болуушкуннарны ажылчы чонга чедирер чаагай хүлээлгени лекторлар күүседип турарлар. Лекторнуң ажылы нарын болгаш берге. Лекция пропагандазы — ажылчы чоннуң мурнунга идеология ажылын күштелдиреринде база бир күштүг чепсээ. Ынчангаш лекторнуң чалбыыштыг сөзүг бо хүнде кажангы-ындан-даа артык үнелиг. Лекторнуң үнү школаның класстарында, институттуң аудиторияларында, ыраакы малчынарның турлагларында, тараажының хову-шөлдеринде — чер болганда чаңгыланып турар. Бистиң республиканың хей санныг лекторлары партияның салган соруглаларын калбак масса чонга чедирип, лекторнуң нарын ажылын коммунизм тургузуушкунунуң ажыл херээ-биле улам сырый холбап, партияның төөгүлүг XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдырапга боттандырар алдарлыг үүле-херекке идепкейлиг киржип турарлар.

«Билиг» ниитилелиниң хоорай организациязында чон мурнуңга партийжи чалбыыштыг сөстү дамчыдып, лекция пропагандазынга идепкейлиг киржип чоруур, идеолоттуг фронтунуң идепкейлиг дайынчылары эвээш эвес. Оларга хоочун лекторлар Ф. А. Житков, М. А. Рамазанова, О. А. Толгар-оол, И. П. Соболев, В. А. Дубровский, Ю. Л. Арапчын, аныяк лекторлардан К. О. Шактаржык, А. Д. Бегзи, Ю. И. Непомнящий, С. Баир болгаш өскелер-даа хамаарыжыр.

Ынчалза-даа лекция пропагандазының ажыл-чорудулгазында четпестер ам-даа хей. Хоорайның лекторлары кодээ черлерже, колхозтар, совхозтарже үнүшкүннерни эвээш организастап турар, лекторлар ортузунга лекция пропагандазының шынарын, дээштиин улам эжиктер талазы-биле методиктиг ажыл ам-даа кошкак. Совет кижиниң мозушынарының, иштики будүжүнүң дугайында, амыдыралдың совет овур-хевириниң дугайында, совет хоойлу-дүрүм дугайында лекциялар ылаңгыя аныяктар ортузунда эвээш помчуттунуп турар.

Моон соңгаар «Билиг» ниитилелиниң эге организацияларынга даянып алгаш, лекция пропагандазының шынарын, дээштиин күштедиргеп турганы, партияның төөгүлүг XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдырапга боттандырар өндүр улуг ажыл-херекке бистиң лекторларывыс үлүүн киирер дээрзинге бүзүреп болур.

Хоорайның лекторларының каттышкан хуралы республиканың бүгү лекторларынга кыйгырыг хүлээп алган.

Б. СЕДЕН-ХУУРАК.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Социалистиг чурттардан

К. МАРКСТЫҢ ЧАГААЗЫ ТЫВЫЛГАН

БЕРЛИН. Карл Маркстың 1880 чылдың март 26-да бижээни ооң мурнунда билдинмес турган чагаазын эртемниг коммунизмниң үндезилекчизиниң адын эдилээн Лейпциг университединиң библиотеказының ажылдакчылары тыпканнар. Ук чагааны Ростокта чурттап турар коллекционер К. Небауерниң хуу библиотеказындан тып алганнар.

Ооң библиотеказында делегейде сураглыг немец болгаш даштыкы эртемденнериң, шүлүкчүлериниң, чогаалчыларының, хей-киити ажылдакчыларының, ылаңгыя Гётениң, Шиллериниң, Роза Люксембургтуң, Тургеневтиң, Л. Толстойнуң, Горькийниң хол-биле бижигилээни материалдары болгаш чагаалары база бар болган.

ЛЕНИНЧИ МУЗЕЙДЕ

УЛАН-БАТОР. Моолдуң нәйысылаынында В. И. Ленинниң музейи бар. Чыл эгезинден бээр аңаа он мүң ажыг кижи чораан. Ылаңгыя В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнүң 106 чыл ооңнуң бүдүзүнде, апрель хүннеринде, ооң залдарынга көрүкчүлер хей болган.

Музейниң фондузунда беш мүң хире экспонаттар бар. Оларның аразында Октябрьның Улуг революциязының хүннеринде болгаш бүдүүзүнде В. И. Ленинниң бижээни база белетээни чүүдерениң болгаш документилериниң фотохоолгалары бар.

Ол ышкаш В. И. Ленинниң моол дыл кырында ажылдарын, МАР-ның уран чүүлүнүң мастерлериниң улуг баштыңчының овур-хевирин көргүскен хей санныг экспонаттарын делегээн.

СПОРТ ЗАЛЫН ТУДАРЫНЧЕ

СОФИЯ. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 106 чыл ооңга тураскаатказын коммунистиг субботник апрель 17-де улусчу Болгарияга бедик күш-ажылчы болгаш политиктиг байдалга эртken.

Ол хүн чүгле Болгарияның нәйысылаынга 10 млн. левакка түнге үлетпүр продукциязы болгаш тудуг-монтаж ажылдары кылдынган. Софияның хей-хей заводтары база фабрикалары камнап алганы чиг-эттиң, материалдарның база электроэнергияның күселиби-ле ажылдааннар.

Софияның ажылчы чоннары ленинчи субботник хүнүнде ажылдап алган акшазын чүрттэ зң улуг национал спорт залының тудуунче шилчидер деп шиитпирлээн.

БАЛЫК АЖЫЛЫНЫҢ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

БУДАПЕШТ. Венгрия бодунуң иштики сугларынга балык ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле Европада бир дугаар черни эзлеп турар. Балык өстүрер тускай ажыл-агыйларны тургускан чорук республикага балык ажыл-агыйын шапкын хөгжүдеринге идигни берип турар.

ВЗР-нуң балык ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективалары 1990 чылга чедир ажылдап кылдынган 15 чыл планында тодаратгынган. Ылаңгыя балык өстүрериң чүрттэ 3,5 катап көвүдедири болгаш чылда ону 103 муң тонна чедир будүрери көрдүнгеп.

СОВЕТ-КУБА КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

ГАВАНА. Кубаның Күш-ажыл министерстводу биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниң айтырыгларының талазы-биле күрүне комитединиң аразынга кады ажылдажылга дугайында протоколга Куба Республиканың кайысылалынга ат салган. Бот-боттарының аразынга консультацияларны чорударын, информацияны, күш-ажылды организастаарының, ажыл төлевириниң база күш-ажылды нормалаарының системаларын ажылдап кылыры-ның талазы-биле эртем-шинчиледи-ринниң түнелдерин калбаа-биле солчурун ол документиде баш удур көрүп турар.

(СЭТА).

СОВЕТ ЧУРТКА

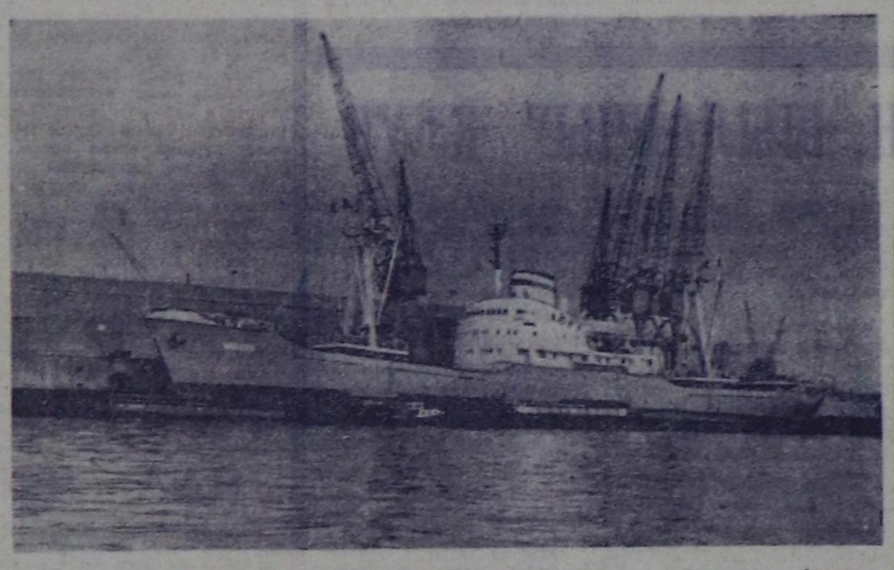

Гамбург порттуң судноларар турар черинде совет «Нярдла» суднега чүүк чүдүрүп турары. ГФР-ниң хемчээл талазы-биле Европада дөртkү боол турар ол порту — ССРЭ-ниң Барыын чүүк чурттары-биле садыг харылзаа солчурунуң талазы-биле сөөлгү беш чылда кол черлерниң бирээзи болу берген.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

ТӨӨГҮЛҮГ ХҮН

ХАНОЙ. Апрельдиң 25-и Вьетнамның улузувуң амыдыралынга төөгүлүг хүн болган. Чүрттүң соңгу болган мурнуу чүгүнүң соңгукчулары чаңгыс дай Вьетнамның Национал хуралынга депутаттарга кандидаттар дээш бадылаан.

Ханойнуң 740 соңгулда округунуң эжиктери эртен дак бажында-ла ажыттына берген. «Тайбың, хамаарышпас, чаңгыс аай болгаш социалистиг Вьетнам делгерезин!» деп бижээн плакаттың адаанда тургускан урналарже соңгукчулар бир-ле дугаарында бюллетеньнерни киирген.

ЧАВЫРЛЫЫШКЫННЫ ХАНЫЛАДЫРЫ ДЭЭШ

МЕХИКО. Парламентилер аразының эвилелиниң чөвүлелиниң күүскомунуң сессиязы аңаа ажылын доозкан. Ооң иштинде ССРЭ-ниң парламент бөлүүнүң даргазы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң Даргазы А. П. Шитиковка баштаткан совет делегация база бар.

Делегейниң айыыл чок чоруунуң болгаш чепсекти дүжүреринииң, делегейниң япыбүрү чүрттарында экономиктиг болгаш социал байдалдың, кижиниң эргелерин камгалаарының айтырыгларын сессияның киржикчилери чугаалажып көрген. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынын улам ыңай хөгжүдериниң база ханыладырының эргежок чугулазын ораторларның хей иезин айтып турган.

ЧАВЫРЛЫЫШКЫНЫ ХАНЫЛАДЫРЫ ДЭЭШ

ВЕНА. Тайбыңны улам ыңай быжыглаары, айыыл чок чорукту хандырары база дүшкүүлүг чөрүктү чавырылдырары дээш, ажылчы чоннарның амыдыралының байдалдарын экижидери, демократия болгаш социал депшилге дээш демиселди кады чорударынче Австрияның бүгү ажылчы чоннарын Австрияның Коммунистиг партиязының ТК-зы май бирниң удавас болур байырлалы-биле холбаштыр кыйгырган.

Ам делегейниң эп-сеткил каттыштырылгазы, пролетаржы интернационализм, капиталистиг чүрттарның ажылчыг ажызының социалистиг күрүнелер-биле, антиимпериалистиг хосталгалыг шимчээшкиннер-биле быжыг эвилели кажангылыындан-даа артык эргежок чүгула болуп турар деп, АКП ТК-зы онзалап демделээн.

ПОРТУГАЛИЯНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ЛИССАБОН. Ам чаа күштүг болуп эгелээн Португалияның чаа конституциязы бистиң революциявыстың кол-кол чаалап алышкынарының хажыттынмас чоруун чарлаан деп, Португалияның президентизи Ф. да Кошта Гомеш «Диа» солунда парлап үндүрген интервьюзунда медеглээн.

Соңгулдаларның соонда тургустукар чазак, бир эвес конституцияны ёзугаар хөделир болза, чүрттү эргелеп башкарарынга бергелерге таварышпас деп, Кошта Гомеш онзалап демделээн.

(СЭТА).

ЛАОС—ЧААРТЫЛГАНЫҢ ОДУРУУНДА

Эрткен неделяда совет-лаос чугаалажышкынар Москвага чүректиң ханызындан, бүрүн билчиишкининг болгаш үзелбодалдарның чангыс эвиниң байдалынга болуп эрткен. Янзы-бүрү адырларга ийи чүрттүн кады ажылдажылгазын калбартырының, СЭКП-ниң болгаш Лаостуң Улусчу-революстуг партиязының аразында найыралчы харылзааларны быжыглаарының айтырыгларын, а ол ышкаш делегей айтырыгларын талалар чугаалашкан.

Ол чугаалажышкынарның түнелдери кады кылган совет-лаос докумеитилерде быжыглаттынган болгаш чүгле Лаоста эвес, харын өске-даа чүрттарда база улуг сонуургалды хайныктырган. Бо дээрге Лаостуң Улусчу-революстуг партиязының Чингине секретары, премьер-министри Кейсон Фомвихан баштадыр Лаос Улус-Демократтыг Республиканың партия-чазак делегациязының ССРЭ-ге албанның баштайгы аян-чоруу болган.

Империализмниң болгаш иштики реакцияның каттышкан күштериниң ыйышкынының Вьетнамның болгаш Камбоджаның аку-дуймалышкы улустары-биле кады ойтур шапкаш, Лаостуң улузу улус-демократтыг революцияны боттандырган болгаш алыс сорулгазы — социализм болур чаа амыдыралды тургузуп киришкен. Политиктиг болгаш социал чугула айтырыгларны боттарының чүртүнүң байдалдарынга дүүштүр шиитпирлевишаан, Лаостуң патриоттары ооң-биле кады марксисчи-ленинчи өредигниң көл өзек принциптерин барымдаалап турар. Делегейниң депшилгелиг өске-даа күштери-биле кады одар нииги хереқти кылып, тайбың, национал хамаарышпас чорук, демократия болгаш социализм дээш демиселге боттарының салыышкынын киирип турар.

Лаос Улус-Демократтыг Республиканы 1975 чылдың декабрь 2-де чарлаан. Чаа үени санаары чогум-на харын ол хүнден эгелээн — бурунгу күрүненин амыдыралында шынар талазы-биле чаа үе-чадаа эгелээн. Лаоста болуп турар чаартылгаларның үтказын тодаргайлавышаан, К. Фомвихан мынча деп онзалап демделээн: «Лаосчуларның тураторуу — бистиң партиявыстың удуртулгазы-биле национал төөгүде эң-не демократтыг ёзу-чурумну, Россияга Октябрьның Улуг революциязының амгы делегейге эгелээн алдарлыг оруу-биле баар ёзу-чурумну доктаадып турузары болур».

Бодунуң догунналгынының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле Лаос Улус-Демократтыг Республиканың чазаа политиктиг, социал-экономиктиг болгаш өске-даа хемчегларниң калбак программазының чоннуң эрге-ажыктарынга таарыштыр шудургу боттандырып турар. Улусчу эрге-чагырганың консолидациязы чоруп, мырынай будүрүлге харылзаалары тургустунуп турар. Бүгү национал экономиканы чаарты тургузарын, бойдус байлактарын болгаш ажыктыг казымалдарны национализастаарын, пеме-шиктериң черлерин тараачынарга дамчыдып бээрин болгаш оларның коллективизациязының оруунче шилчиириниге идиг бээрин чазак программазы көрүп турар. Индустриализацияже кирер төлээде, хамыктың мурнунда кедээ ажылагыйның деңгелин көдүрер херек деп, Лаоста чугаалажып турар: чүге дээрге чүрттүң чонунуң 75 хуузу кедээ ажылагыйда ажылдап турар-ла болгай. Революстуг эрге-чагырганың ам шиитпирлээр апзарыг хей-хей берге айтырыгларның эң чугулалары ол-дур. Оларны шиитпирлээрде лаос улуска акы-дүнмаңың интернационалчы дузаламчызын бистиң чүртувус көргүзүп турар.

Лаос Улус-Демократтыг Республиканың партия-чазак делегациязының ССРЭ-ге чоразы Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Лаостуң Улусчу-революстуг партиязының аразында, ССРЭ-ниң болгаш Лаос Улус-Демократтыг Республиканың аразында сырый найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын совет база лаос улустарның эрге-ажыктарынга, социализмнин, бистиң органывыска тайбыңны болгаш айыл чок чорукту быжыглаарының эрге-ажыктарынга таарыштыр чаа чадаже кедүрер.

А. БИРЮКОВ. (СЭТА).

ИЗРАИЛЬ ЭЖЕЛЕЛГЕ УДУР

Сөөлгү үеде делегейниң хей-ниитизиниң кичээнгейи Иордан хемниң Израильге эжелеттирген барыын талакы эриинде болуушкунарже база дагын хаара туттунган. Ол болуушкунар эжелеге удур, арабтарның хамааты болгаш шажынчы эргелерин дерзии ёзу-биле базып турарынга удур ол деңискээрниң үндезин араб чонунуң демиселиниң күүлүг кедүрүлүшкүнү-биле чарылбас холбаалыг.

Иорданның барыын талакы эриин 1967 чылда эжелеп алганының соонда Тель-Авив ам барык тос чылдың дургузунда ол черлерни үр хуусаада эжелээр, оларны эжелеттирген өске-даа араб девискээрлер ышкаш, Израильдиң экономиктиг кожундаа болгаш шериг плацдармы болдурар кордалдыг политиканы чорудуп келген. Ол сорулга-биле чүгле 1967 чылдан 1973 чылга чедир безин израиль эжелекчилер арабтардан 16 мүң ажыг гектар чөрин хунаап алган. Иордан хемниң барыын талакы эриниң он-он мүң чүрттакчыларын оларның бүрүн шагдан бээрги черлеринден ойладыпкаш, ол черлерге шеригжиткен израиль суурларны тургузуп келген. Арабтарның удурланыышкынын базазы-биле эжелекчилер коргудуушкунунуң болгаш күчү дүрүүшкүнүүн бүгү чепсектерин ажыглавышаан, массалыг кодээ ажыл-агый бүдүргелгезин интенсификастаанындан чедип алган чедиишкиннер-дир. Ол санаар дээрге, колхозтуң чедеп специалистериниң болгаш оларның чаңгыс чер-чүрттүгларының кызымаккай күш-ажылыдыр.

Бодумуң күш-ажылчы базымнарын П. Ф. Костенко **трактористен эгелээн.** Чер чарып, дүжүт ажаажын турганы, бот-өөредилге-биле кодээ ажыл-агый институдун ол дооскан. Ам Павел Костенко ол колхозту чөөрби чыл иштинде даргалап турар.

Районга эң бир дугаарында «Үнүш-дүжүт отрядын» Костенко тургускан. Ол дээргe 21 кижи составтыг, амгы үениң техниказы-биле чепсегленген улуг эвес коллектив-дир. Организтиг болгаш химиктиг чемнигидилгелерни хову-же сөөртүрү, арга-арыг камгаладыышкын дилгидектерин тарып остүрер ажыл ол отрядка онаажын турар. Эки дүжүттүг чедип алырынга ол отрядтың киирген үлүг-хуузу улуг деп, Костенко чугаалады.

«Үнүш-дүжүт отрядын» колхоз даргазының инициативазы-биле төрүттүгген чаңгыс чаартылга ол эвес. Ол Краснодар крайның звено системазының күш-ажылды организастаарын өөренип көрүп алган. Удаазында ындыг звеволар партияның XX съездизи аттыг колхозка база тургустуна берген.

Ооң түнелги коскуг: 40 коданда хой 50 муң баш чедир оскен. Ол хой муң хойну малчынардан ангыда, оператор-хойжулар база ажаажып турар. Оларның ажылдаарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдар тургустунган: амыдырал хандырылга корпузу туттунган, столовая доктаамал ажылдап турар, дыштанылга оролдың амгы үениң байдалдары-биле дерип каан.

Эрткен беш чылда ол колхоз 650 тонна хой эъдин күрүнеге саткан болза, ооғу беш чылда 1200 тонналы дүжаар.

Петр ЯЩЕНКО,
Донда Ростов.

КҮЧҮЛЕЛ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Бостонның расистери чаа кем-херек үүлгедиишкинин кылган. «Ак кеттиглерниң камгалакчыларының» организастаанны, федералдыг судтуң бажыңынга бомба частыышкынының түнелинде 21 кижи балыглангап. Балыгланган дөрт кижи берге байладыг болуп турар.

Бостонда расисчи үскүдежишкиннер будүн чартык чыл соксавайн турар. Хоорайның школаларынга аймак-соок ылгалар чорукка удур хемчеглерни алырының дугайында суд эрге-чагыргаларының шиитпиринге харыы кылдыр соок-ла ылгаар идегеттер ончүк-чөңгээлиг үүлгедиглерни кылган. Ак, кара кеттиг уругларны кады өөредип турар элээн кашы школаларның бажыңнарын орттеткилээн. Калчаарап дерзинилээн расистер школа автобустарынче халдап, аңаа турган негр уругларны даш-биле соккуваан, чаалачыларны эттеп тургулаан.

Ол хоорайда күчүлээшкининг күштелгени-биле холбаштыр чүрттүң депшилгелиг хей-ниитизи шынгыы дүвүрээзинип илергейлеп турар.

Чөңгээлиг үүлгедиг

БАРЫЫН-БЕРЛИН. СЭТА-ның корр. Ю. Борисовтуң дамчыткаңы болза: ГФР-ниң болгаш Барыын Берлиниң барыын үзелдиг болуктери ол хоорайга политиктиг байдалды чидиглеидирер дээш оралдажышкынчар кылырын үүлгүүлеп турар. Барыын Берлиниң чүрттакчыларының эрге-ажыктарын херекке албайн, ол болуктер политика талазы-биле ат-алдар чедип алырын кордаашн, ончүк-чөңгээлиг чоруктар кылырын база катап эгелээн.

Барыын-герман чер болуур Шлезвиггольштейниң ландтагында ХДЭ-ниң депутаттары хенертен аян-чорук кылыскай бергеннер. Ол партияның фракциязы Шрейниң эриинде шаандагы рейхстаг бажыңынга, тодаргайлаарга, ГФР-ге хамаарышпайн турар девискээрге, хуралдаары-биле чоруур деп шиитпирлээн. ХДЭ-ниң даргазы Г. Коль ол ончүк-чөңгээлиг чорууткунуну чүгле чүүлдүг деп көрген эвес, харын өске Барыын-герман черлериниң ландтаттарының депутаттарын ол үлегерин эдерериче кыйгырган.

Оон ангыда, Барыын Берлин талазы-биле дөрт талалыг дугуржулгага чөрүштүр. ГФР-ниң черлериниң чүдүлге министрлери Барыын Берлинге барыын-герман «немец национал фондуну» тускайлаш бээрин негээннер.

Г. Тукайның төрүттүнгенининдэн бээр 90 чыл болганынга

ШЫЛГАРАҢГАЙ ТАТАР ЧОГААЛЧЫ

Габдулла ТУКАЙ.

ЫНАКШЫЛ

Чаъс чокта тараа, чимис,
Часкы чечек чаржаары дег,
Ынак сарыым чаңнаваска
Ыры-шулүүм кайын кээрил?

Буукан чүрээ ынакшылга
Чалтыпанмаан ыраажы
бар бе?
Пушкин, Байрон, Лермонтов-даа
Чалыы кысты алган чораан.

Эът чүрээм ынакшылдан
Эрээленип, хилеп чорбас,
Эң-не ханы, чаагай балыг
Эргим изи сорбуланмас.

Шүлүүм орта эртине дег
Хүлүмзүрүүм чайнап келди.
Шүлүүм боду чүден артык
Хүмүш, алдын херел чок бе!

Ынакшылга кымчылаткаш,
Ынча чылда сарыналгаш,
Татар черниң шүлүкчүлерин
Даамай ырлаап, ажар боор мен.

«Чаражынга кул бол» дизе,
Чажам дивес, амыраар мен.
«Чамбы-дишти чагыр» дизе,
«Ча-ча, ыцай!» дээр мен
пийин,
Сагышсыраан мен дег
ыядыг
Сарыналган үрен бар бе?!
Шүүдел, хипчээм чалбыраажын
Шүлүүм бүрүн алган
чоруур.
Ыяакшылга Меджнун, Фарход
Ыында калыр, менээ четпес—
Келир хүнүү хаяа мурнай
Херелденир ышкажыгтай.

Очулдурган Ю. КЮНЗЕГЕШ.

Шылгараңгай татар чогаалчы Габдулла Тукай 1886 чылдың апрель 26-да Казань чоогунда Кулауч суурга төрүттүнген. Эрте чажында-ла ада-иезинден чарлып, өскүс калган, Тукай аар-берге амыдыралды көрүп чораан.

Уральск хоорайның шажын школазынга өөренип, хүрээге чурттап тура-ла, орус дылды кызымак шингээдип ап, А. С. Пушкин аттыг чон бажыңынга (клубка) үргүлүү барып, чогаал кежээлеринге киржич, лекция дыңнап, орус классиктиг чогаалдарны номчуп турган. Ынчангаш Г. Тукайның чогаадыкчы үзел-бодалдары орус литератураның салдар хамаарылгазы-биле хевирлеттинип, демократтыг чаңчылдарга үндезилеттинип быжыккан.

Габдулла Тукай 1902 чылда шүлүк бижип эгелээн, И. А. Крыловтуң басняларын татар дылче очулдурар талазыбиле башгайы шенеделерин кылган. 1905—1907 чылдарның башгайы орус революциязы чогаалчыны сорук киирген. 1905 чылда «Уралец» деп орус солуннуң өрүкчүзү апаргаш, орус ажылчыннар-биле кады революсчу угуулгаларны нептередип тарадырынга идепкейлиг киришкен. Чогаалчы татар дылга «Фикер» («Бодал») деп солунну, «Эль-Гасрель-джадид» («Чаа чүс чыл»), «Уклар» («Октар») деп сеткүүлдерни парлап үндүрерине дузалажып турган. 1905 чылдың ноябрь 27-де «Фикер» солуннуң баштайгы үнген дугаарынга Тукайның «Тараачынның дүжү» деп шүлүү көстүп келген. Ол болза А. В. Кольцовтуң «Тараачын ашак, чүге удуп чыдыр сен?» деп шүлүүнүң хостуг очулгазы болган. Тукай, черле ынчаш, орус литературага сеткилиниң ханызындан ынак чораанын ооң «Пушкинге» (1905) деп шүлүүнден тодаргай билип ап болур. Ооң чогаадыкчы ажылынга М. Горькийниң чогаалдарының салдар-хамаарылгазы дыка улуг.

Чаа, реализмге үндезилеттинген татар литератураның эгелекчилериниң бирээзи шүлүкчү-демократ Габдулла Тукай амгы литературлуг татар дылдың нормаларын тургускан. Ооң чогаалдары хостылгаже чоннуң күзел-чүткүдерин илередип, улустуң эчис турасоруунун ыяап-ла боттанырын алгай йөрээген. Шүлүкчү татар улусту национал хөгжүлдеже, хаанныг ёзу-төреге удур, дарлакчы ангыларга удур демиселче кыйгырып чораан. Чогаалчы ажылының эге үезинде бижээн «Хостылга дугайы» (1905), «Мангыстакчыларга» (1905), «Күрүне думазы» дээн ышкаш шүлүктеринге Тукай революстуг демиселге бодунуң туружун тодазыбиле илереткен. «Социалистербиле кады мен, олар-биле мээң чоруур оруум чангыс» деп Тукай чугаалап чораан.

1907 чылда Казанға чедип келгеш, Габдулла Тукай мурнакчы интеллигенцияның аразынга кирип, большевик Хусаин Ямашев, революсчу чогаалчы Гафур Кулахметов, драматург Г. Камал болгаш өскелер-биле-даа танышып, чоок харылзааны туда берген. Ол үеде «Эль-Ислах» солуннуң «Яшен» («Чаңнык»), «Ялт-Юлт» («Хаяа») деп сеткүүлдериниң ажылынга идепкейлиг киржип, бодунуң чогаадыкчы ажылын уламчылаан. Татар литератураның олүм чок чогаалдарының бирээзи «Шуралө» деп шүлүглелди (1907), «Кошкан аттар», «Төрээн черимге» (1907) деп шүлүктеринге чогаалчы төрээн черинге, күш-ажылчы чонга изиг ынакшылды илереткен.

Г. Тукай бодунуң сатирик талантызын хаан чазакка, ооң мугулай дүжүметтеринге, национализ үзелдиг буржуазиязына, хүрээ-хиит ламаларынга, мусульман шажына согур ышкаш чүдүүр чорукка удур угландырып, оларны көөр хөөн чок чоруун бодунуң уран-чечен шүлүктеринге тода илереткен. «Сиген базаары, азы чаа Кисекбаш» деп шүлүглелиптe (1908) шажынчы-националист реакцияны, татар шажынчыларны болгаш ойлук чок мешаннарны чидии-биле шүгүмчүлээн, феодал-шажын судурларын кочулап шоотканын. Ол ышкаш шүлүктерге «Ламалар», «Националистер», «Хелин» дээн ышкаш шүлүктер база хамааржыр. Хаанның цензуразы болгаш полиция ол чогаалдар дээш шүлүкчүнү судка бээрин оралдашкызаан: «Күрүнеде доктаатынган корум-чурумну дүжүр октаарынче ыдалаан» деп Казаньның парлалга херектериниң талазы-биле түр комитеди ону 1911 чылда буруудадып турган.

Габдулла Тукай улустарның найыралының, орус улус-биле чоокшулажырының, мурнакчы орус культураның пропагаидизи чораан. Татар херээженнериниң эр улус-биле дең эргези дээш демиселди чорудуп турганын «Татар кыстарга», «Херээженнериң хосталгазы», «Дорамчыда татар кыска» болгаш өске-даа шүлүктерден билип ап болур.

Габдулла Тукай уругларга чогаалдарны бижип, чогаал критиказының болгаш улустуң аас-чогаалының талазы-биле ажылдарны кылгылаан.

Габдулла Тукай (Габдулла Мухаммед-Гарифович Тукаев) кончуг аныяында түберкулёзтан аарааш, 1913 чылда мөчээн.

Совет үеде Тукайның чогаалдары ССРЭ-ниң бүгү улустарының чогаалының эртинези болу берген. Ооң шүлүктери орус болгаш бистиң чурттуң өске-даа улустарының дылдарында калбаа-биле очулдуртуну турар.

Елена Образцова—опера ыраажызы

Елена Образцова — «Деле-гей операзының эң чечен талантыларының бирээзи» деп, Парижте «Журналь дю диманш» солун бижээн. Жорж Бизеның «Кармен» дээр операзының талазы-биле испан хоорай Барселонага эң дээре күүседикчилер фестивалы боол турда, Образцованы делегейниң эң дээре Кармени деп хүлээп алган.

Ооң ол ролю — Еленаның опера ыраажызының дээди чергези апарган. Маңаа ооң сценага хөвар аянныы, ырлаар талазы-биле кайгамчык мергежили, ёзулуг артыспчи мөзүүр, эң бедик күүседикчи аргазы эң долузу-биле илереттинген.

Ол боду студент тургаш-ла, Улуг театрның сценазынга М. Мусоргскийниң «Борис Годунов» дээр операзынга Марина Мнишектиң ролюн күүседип турган. Ооң соонда чаячаа хөй күүседиглер болган, даштыкы чурттарже хөй чоргулаан, делегей конкурстарынга хөй удаа тиилээн, ону совет болгаш даштыкы парлалга бедии-биле үнелээн.

Улуг театрга Образцова он ийи чыл дургузунда ажылдап келгеш, хөй рольдарны күүсеткен. Бо чуруунта ооң «Карменде» ойнап турары-дыр.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 106 чыл болган ою-биле холбаштыр Елена Образцовага Ленинчи шаңналды тывыскан.

(ПМА).

Спорт

«Шынның» шаңналы дээш

Делегейниң ажылчы чоннарының эң-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ге холбаштыр «Шын» солуннуң шаңналы дээш чаңчыл болган тыва хүреш маргылдаазы бо чылын база болур.

Тыва хүреш — бистиң республикада эң-не нептерецгей спорттуң бирээзи. Чайгы үеде кандыг-даа байыр-наадым мөгелер хүрежи чокка эртпес. Хүрежиринге хандыкшыдыглар, маргылдааны көөрүнге ынактар кончуг хөй.

Тыва хүреш чүгле бистиң республикада эвес, а харын Якутияда, Бурятияда, Алтайда, Хакасияда, Усть-Орда болгаш Агинск национал округтарда база сайзырап турар.

Чыл бүрүде чаңчыл болган эртии турар «Шын» солуннуң шаңналы дээш хүреш маргылдаазынга республиканың сураглыг мөгелери киржип келген. Оларга Дапыл Ооржак, Апыш-оол Ооржак, Хүлер-оол Шогжал, Чадамба Ооржак болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Эрткен чылын Дапыл Ооржак шүүлген, Дашоол Салчак үжүүрлешкен.

Ам болур хүрешке шилиндек мөгелерни киржириниче чалап тур. Маргылдаа май 1-де «Хүреш» стадионунга 14 шакта эгелээр. Аңаа 32 эң шилиндек мөгелер хүрежир. Орта хүрежир күзелдиг мөгелер апрель 28-ке чедир хоорайның күш-культура болгаш спорт комитединге адын бижидип алыр. Даңзыда кирген мөгелер апрель 29-та кежээкиниң 5 шакта хоорайның спорт комитединге чыглыр. Мөге салырын күзээн дуржулгалыг эштер база бо шакта маңаа келир.

Хүрешке шүүлген, үжүүрлешкен, үшкү-дөртку черлерни алган мөгелерге «Шын» солуннуң шаңналын тыпсыр.

ЧАА ЧЕМПИОННАР

Республиканың «Спартак» эки тура спорт нинтилелиниң шыдыраа талазы-биле ийи неделя дургузунда үргүлчүлээн маргылдаазы доозулган. Эр улустуң чемпионадынга 12 хереэженнерниинге —8 кижи ойнаан. 1976 чылда үк нинтилелдиң чемпионнары аттарны В. Стифоров биле Т. Вершинина олар чедип алганнар.

Виктор Стифоров 1950 чылда торүттүнген. Ооң тускай эртеми — бичии уруглар эмчизи. Ак-Довуракты төлээзи «Спартактың» чемпиону атты бир дугаар чедип ап, комбинаттың ийиги эзлчээ ажыглалга кирген хүнге холбаштыр бодунуң чаагыс чер-чурттугларынга база бир янзы-бүрүм спортчу суй белээш соңгээн. Ынчангаш ам республика чемпиону М. Адыг-оол, «Спартактың» чаа чемпиону В. Стифоров олар кайызы-даа аныяк хоорай Ак-Довуракта ажылдап, чурттап турар.

Чаагыс салыг арткан турда, В. Стифоров маргылдааныя оске киржикчилерни мурнап, ооң соондан сүрүштүр чоруп орган П. Берковичниинден чартык сан хөй тургаш Сөөлгү оюнга улуг оскерлиишкинер болбаан. В. Стифоров Д. Ондарны, П. Берковичи В. Кудиновту, И. Шишигнин К. Орус-оолду удуп ап, чемпионаттың тиилекчилери боол шылгарааннар, Д. Канчыыр Д. Бурхиновка, К. Саян Ю. Беловка, С. Наксыл С. Ламинге тус-тузунда уттурганнар.

«Спартактың» чемпионун В. Стифоров чүгле П. Берковичиге уттургаш, В. Кудинов, С. Наксыл олар-биле хайыннашкаш, шитизи-биле 9 сан ыг болуп чемпионнаан. 11 салыгдан 8.5 санныг П. Берковичи — ийиги черде. 8 санныг И. Шишигнин—үш дугаар черни эзлээн.

№ 2 школаның орус дыл башкызы Т. Вершинина хереэжен шыдыраачыларның ортузунга тиилекчи болгаш, 7 салыгдан 6 санны ап, кымгадаа уттурбаан. Ийиги черни радио болгаш телевидение дамчыдар топтуг ажылдакчызы Л. Соколова, үшкүзүп — республика эмнелгезининг төлээзи Д. Сат ажелээп.

Чараш салыг дээш доктаатынган тускай шаңналды Н. Шишигнинге тывыскан.

Д. САЛЧАК.

ТВ ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 27-ДЕ

МОСКВАДАН

9.55—Генри Уинстон—«Чурттаары дээрге демисежири-дир». Өөнүг.
10.15—«Горнистер, кыйгыга харыылаңар!» Өөнүг.
11.00—Медээлер.
11.10—«Хогаүг үшвер». Өөнүг.
11.25—Уругларга фильм. «Чапайның эзирлери». Уран-чечен фильм.
12.45—Футболга ССРЭ-ниң чемпионады. «Спартак» — «Заря». (Ворошиловград). 2-ги тайм. В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан өөнүг, дамчыдылга
13.30—«Чаңныкты чагырыыт». Эртем-нептередилгелиг өөнүг фильм.
13.40—«Кижи болгаш хоойлу». Юридиктиг эртемнерниң доктору А. А. Безуглов эрттирер.
14.10—«Кара далайның чалгыглары». Уран-чечен хөй сериялыг өөнүг телефильмнерниң баштайгы коргүзүлгези. 2-ги сериязы.
15.20—15.30—Чапсар.
15.30—«Че — че, уруглар!» Москваның аныяк библиотекарьларының конкурузу. Өөнүг.
16.45—Концерт.
17.00—«Ye». Информастыг программа.
13.30—Футболга ССРЭ-ниң чемпионады. «Спартак» — «Заря» (Ворошиловград). 2-ги тайм. В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан өөнүг дамчыдылга

КЫЗЫЛДАН

18.15—Телемедээлер.
18.30—«Кыдыкчыл». Дамчыдылга.
19.00—«Башкы»— Телефильм.
19.15—Телемедээлер.
19.55—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.
20.15—Киножурнал.
20.25—«Совет музыканың шилиндек чогаалдары». Өөнүг.
21.20—«Кижи болгаш хоойлу».
21.50—«Кара далайның чалгыглары». Уран-чечен хөй сериялыг өөнүг телефильмниң баштайгы коргүзүлгези. 2-ги сериязы.
23.00—23.30—«Ye». Информастыг программа

Сеткил өөрүүр

Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң Чкаловка салбырының магазин эргелекчизи Валентина Доржу бараан саарылгазының планын ай саныпда 108-тен 110 хуу чедир ажыр күүседип турар. Садыгжывыс чоннуң бараанга хереглелдерин хандырар дээш база кыымак ажылдап, ажылчын кооперацизында бар-ла барааннарны үргүлчү эккеп, кижилерниң чагаан барааннарын сүреглап тып берип турар.

В. Доржу садыш алыкчыларга эптиг, ээлдек, садыг талазы-биле дуржулгалыг. Магазинде барааннар чурум-чыскаалдыг, эки делгеттинген, арыг-шевери база эки. Аныяк садыгжывыстың мынчаар эки ажылдап турарынга бистиң суурнуң чурттакчыларының сеткили өөрүп турар.

М. МААЖЫК.

СОНУУРГАКТАРГА

«КАТЮШАНЫ» КЫМ ЧОГААТКАНЫЛ?

Ындыг айтырыгларны салып тураалар кайы хөй. Бо чогаадылга чаңгыс хүн болу бербээн. «Катюша»—реактивтиг шимчедикчилиг снарядтан болгаш ону адын үндүрер чепсектен тургустунган.

Совет чазак 1921 чылда инженерлер Н. Тихомиров база В. Артемьев оларга реактивтиг шимчедикчилерни бүдүрериниң дуржулгазын кылырынга акша-хөреңгини тускайлаан турган. Ажылды баштай Москвага эгелээш, ооң соонда Ленинградка чоруда берген. Сөөлгү амгы үеде сурагдыг Газдинамиктиг лабораторияга кылдыр эде организастаттынган тускай лаборатория тургустунган. Анаа Б. Петропавловскийге баштаткан Артиллерия академизының профессорлары, тускай эртемнигилери ажылдап турганнар.

1928 чыадың март 3-те Ленинград чоогунга Н. Тихомиров биле В. Артемьевтиң чогаатканы ракетазының баштайгы адын үндүрүүшкүнүн кылган. Ол 1300 метр ужукан. Ынчан ол дээрге улуг чедиишкин болган.

Эгезинде реактивтиг снарядтар-биле хыдыкчы самолёттарны чепсеглеп турган. Реактивтиг 82 калибриг дайынчы снарядты 1932 чылдың чайынында самолёттан адын шенээн. Анаа камгалал улус комиссарының оралакчызы М. Н. Тухачевский киришкен.

1933 чылда Москвага Реактивтиг эртем-шинчилел институдун тургускан. Келир үедеги «Катюшаны» кылыры-биле улуг коллектив ажылдап турган.

Самолёттан адар ракетаны эң баштай 1939 чылдың чайынында Моолдун девискээринге агаар тулчуушкунунга ажыглаан. Беш хыдыкчылардан тургустунган, реактивтиг ракеталар-биле дериттинген, Н. Звонарёвка командылаткан звено дайзынның эвээш эвес самолёттарын узуткаан, боттары чаңгыс-даа ышкындырыг чок болганнар. Чаа хевирниң чепсээн тургусканы дээш, институттуң ажылдакчылары Ю. Победоносов, И. Гвай, Л. Шварц, Ф. Пойде, В. Артемьев, А. Попов, А. Пономаренко болгаш завод инженерлери Л. Лобачев, М. Малов оларга 1941 чылдың мартта Күрүне шаңналын тывыскан.

Ада-чуруттуң дайыны эгелээр мурнунда эртемнерниң болгаш тускай эртемнигилериң улуг коллективи автомобильге хөй октуг ындыг чепсекти чогаадып кылган. Мында чаа үүл болза боолаашкыныы шыгаан адарыныц орнунга кандыг-бир девискээрни реактивтиг снарядтар-биле хөме бүдүргүүн адары болган. 1941 чылдың эгезинде бир завод ындыг чепсектиң шепелде бүдүрүлгезин кылыр онаалганы алган. Ол дээрге институттуң эжининден үнген 1941 чылдың июль 14-те Орша чоогунга капитан Флеровтуң командалаан кезээге бир-ле дугаар тулчуушкунга киришкен «катюшалар» ол турган.

Гитлер орус «электри пушкалы» эжелеп алыр дугайында дужаалдарны хөй удаа үндүрген. Ынчалза-даа фашистер бистиң коргунчуг чепсээвистиң чажыдын билип ап чадашканнар. Чуртка «катюшаның» массалыг бүдүрүлгезин эгелээнининг уламында 1942 чылда бистиң фронтувус 3237 ындыг чепсектерни болгаш аңаа херек санныг октарны алган. Дайын чылдарында 10 муң хире «Катюшаларны» болгаш миллион-миллион снарядтарны будурүп үндүрген.

* * *

1975 чылда Сумы облкүүскомунуң шиитпирин ёзугаар фашистиг эжелекчилерниң эң коргар чепсээ — «катюша» деп миномёттарга хамаарыштыр Лебедин районнуң Михайловка суурга, 1941 чылдың сентябрьде «Катюшаларның» баштайгы даштаашкыны болган ол черде «Катюшаларга» тураскаалды тургускан. Ол тураскаалдың кырынга баштайгы «Катюшаларның» бирээзин тургускан.

«Агитатор» журналдан.

КУРУГЛААН, ШЫЛАНЧЫГ КЛУБ

«Дөң-Терезин» совхозтуң төвүнде 150 олуттуг клубту туткандан бээр чаа беш чыл чедип турар. Баштайгы үеде клубту эки дераён, ооң иштинге четчири-биле стол, сандайларны, ойнаар херекселдерни салгылаан турган. «Дөң-Терезин» совхозка шии, концерт азы солун кино болур дээн болза, суурнун чурттакчылары клубче баарда бажыңнарындан олурар сандайларын туткулап алган чөруп турарын ам бо-ла көрүп болур. Клубка сандайлар чедишпес кылдыр чурттакчылар чыглып кээп турары ол бе деп, кижи бодай бергилээр. Ийет, клуб сыңмас кылдыр чон чыглып кээп-даа турган, ам-даа кээп турар. Ынчалза-даа чон ам клубче моон мурнунда кээп турганынга бодаарга эвээш кээп турар апарган. Ооң чылдагааны чүдел? Мында хөй тайылбыр-даа чок. Клубта ам кижи олурар сандайлардан чүгле 20 ажыг сандай арткан. Ынчангаш чон тургузу кино, концерт көөр азы бажыңнарындан дажыыр ужуру ол-дур. Ийи, үш шак иштинде турун алгаш чүве көөрге, назылыг кырганнарга-даа, ие-чаштарга-даа берге болуру чугаажок. Шыланчыг клубче чоннуң кээри эвээжээн ужуру ол.

— Клубтуң сандайлары канчап барганы?— деп айтырарга, удуртукчуларның харыызы мындыг. Аазаашкыныы үш чылда маназар дээр болгай, маназаш олурун турар, бо-ладыр.

Чогум сандайлар канчап чиде бергенил, бир, ийи сандай болза оор алган дээр, а барык чүс ажыг, кожуп каан сандайлар. Мында буруулуг кижилер база-ла бар болбайн аан. Эт-херекселге эә-харыысалга чок үрелген сандайларны удур септевейн үндүр октап турганының түннели бо-дур. Ол ышкаш совхозтуң клувунда корум-чурум багай, ооң чогум эәлери — аныяктар боттары чурумну үреп, орта янзы-бүрү темалыг кежээлерни организаставайн келген. Дружинниктер, комсомолчулар дежурныйлаашкыннаже эвээш үнүп турар. Моон түннелинде хөй стол, сандайларның үрелип, бустун читкени ол-дур. Ам совхозтуң удуртукчулары хурал-суглаа эрттирерде боттарының кабинеттеринге сынмарлажып олургаш эрттирер апарган.

Чоннуң культурлуг дыштанылгазының төвүн мынчаар тургузуп алгаш туруп болур бе? Дарый бүгү хемчеглерни ап турган, клубка четчириби-ле стол, сандайларны тып, ону чоннуң ёзулуг дыштанылгазының төвү болдурар дээш бүгү-ле ажылдарны чорудуп, чогуур органнар боже кичээнгейни салып, дуза чедирери негеттинип келген.

М. ХОЮГ-ООЛ.

Агаар

Бөгүн республикага болгаш Кызылга булуттагылап каап турар хүн болур, чаашкын чок.

Агаарның температуразы даглыг черлерге 13—18, оон артканнарынга — 7—12 градус чылыг. Кызылга — 14—16 градус чылыг болур.

Сергей Николаевич Селигеевке Кызылдың КАИ-зиниң 1971 чылдың июнь 25-те тывысканы ПА сериялыг, № 238551 чолаачы шынзылгазы читкенинден ону күш чок деп санаар.

Сергей Талажикович Байкараның адынга Кызылдың КАИ-зиниң 1973 чылдың апрель 4-те тывысканы № 468467 чолаачы шынзылгазы читкенинден ону күш чок деп санаар.

Өөредилгеже чалап тур

Кызылда кооперацияның профессионал-тех нинтиг училищези 1976—1977 өөредилге чылында дараазында салбырларга өөренирчилер чыылдазын чорудуп турар.

САДЫГНЫҢ — бир чыл өөренир.

КУЛИНАРИЯНЫҢ — ийи чыл өөренир.

ХЛЕБ БЫЖЫРАРЫНЫҢ — бир чыл өөренир.

Училищени доосканының соонда доозунчуларга садыгжының, IV разрядтың поварының болгаш IV разрядтың хлеб быжырыкчызының мергежилин тыпсыр.

Училищеге 8—11 класс доосканнарны, а садыг салбырынга — чүгле ортумак эртемниг 17 хардан аныяк эвес эр-херээжен хамаатыларны хүлээп алыр.

Өөренирчилеп ажылдап турган болгаш ажылга практиктиг дуржулгалыг кижилерни бирги эзлчегде хүлээп алыр.

Училищеге киреринге күзээннер дараазында документилерни дужаар:

1. Шилип алган тускай эртемин айытпышаан, директорнуң адынга билдириишкин;

2. Райпонуң, сельпонуң, рабкооптуң баштаар черлериниң чоруткан бижии;

3. Эртеминиң дугайында документ (боду-биле);

4. Үш фотография (хемчээли 3х4)

5. Күш-ажыл дептери (мурнунда ажылдап чорааннарга).

6. 286 майык ёзугаар эмчи шынзылгазы;

7. Паспортту болгаш шериг биледин боду көргүзер (үндүр бижидилгези-биле).

Айда 32 рубль стипендия алыр. Училищеге өөренгенин күш-ажыл стажынга киир саназар. Хереглээннерни нинти чуртталга чери-биле хандырар. Тыва өөренирчилерни күрүне хандырылгазынга хүлээп алыр.

Училищеде кооперация техникумунга киреринге белеткел курстары бар. Билдириишкиннерни август 1-ге чедир хүлээп алыр. Беседа кылырын болгаш киирип алырын 1976 чылдың июль 1-ден август 20-ге чедир чорудар.

Дараазында адресче айтырыгларны чорудар:

Кызыл хоорай, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 41. телефоннар 2-55-07, 2-36-54.

ДИРЕКЦИЯ

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

КИНО

АПРЕЛЬ 27-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Полиция комиссары буруудадып тур» 9.30, 11.25 13.20, 15.16, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Эй, эрес эрлер ковбойлар!» 9.45, «Санниковтуң чери» 14.15, 16.20, 18.10, «Дорамчылатканнар» (2 сериялыг) 13.05, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Даглыг чер иштинде чажыды» 15.00, «Дүн ортузунда шак турушкан» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Дириг амытаннар делегейинде»— киноклуб 11.50. «Бодумга дагдындым» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харылсалгалыг секретарьның 2-23-54, партийжи амыдыралы киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетүүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуут килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейи барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17116 ЧАГЫГ № 1318.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—00348